

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Gesloten hoeve Hof ter Holst in Overijse

Monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Gesloten hoeve Hof ter Holst, Hof Terholst 47-47A, Overijse – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/23062/102.1

Gudrun Van Branden, Marijke Michiels, Koen Himpe

3/02/2020

INHOUDSTAFEL

Beschrijvend gedeelte	4
1.1. Situering	6
1.2. Geografische situering van het hoevecomplex	7
1.3. Historisch overzicht	8
1.3.1. Het Hof ter Holst binnen de ontginningsgeschiedenis	8
1.3.2. Het Hof ter Holst tijdens het ancien régime	11
1.3.3. het Hof ter Holst en zijn 19de- en 20ste-eeuwse ontwikkeling.....	14
1.4. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	18
1.4.1. gesloten hoeve	18
1.4.2. noordelijke toegangspoort tot het binnenerf	18
1.4.3. noordoostelijke en zuidoostelijke stalvleugels met 18de-eeuwse kern	19
1.4.4. zuidelijke veldpoort en de zuidwestelijke vleugel met schuurvolume	21
1.4.5. noordwestelijke vleugel met de vroegere boerenwoningen	22
1.4.6. zuidwestelijke schuurvleugel met in de westhoek een woning uit 1926.....	25
1.4.7. dienstgebouwen in de siertuin ten zuiden van de schuurvleugel	27
1.4.8. omgeving van het Hof ter Holst.....	28
1.5. Fysieke toestand van het onroerend goed	29
2. Evaluerend gedeelte	30
2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden	30
2.2. Motivering van het type bescherming.....	32
2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming	32
2.4. Juridische toestand	33
2.4.1. Onroerend Erfgoed:	33
2.4.2. Omgeving	33
2.4.3. Natuur en Bos.....	34
3. Beheersvisie	34
3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	34
3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	34
3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed	35
4. Bronnen	35
5. Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	36
5.1. Omgevingsplan	36
5.2. Fotobijlage	36
5.3. Documentatie	37
5.4. Plan met situering opmerkelijke bouwkundige en houtige erfgoedelementen....	37

BESCHRIJVEND GEDEELTE

Het project beschermen in de Vlaamse Rand:¹

Het voorliggende dossier vloeit voort uit het in de beleidsnota opgenomen project 'herinventarisatie van de Vlaamse Rand' en de hierbij horende beschermingen binnen de Vlaamse Rand, zoals voorzien in de beleidsbrief 2017-2018 van Vlaams minister Bourgeois bevoegd voor het onroerend erfgoed.

De Vlaamse Rand wordt omschreven² als de 19 gemeenten die aan het grondgebied van het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest grenzen en/of aan één van de zes faciliteitengemeenten. In alfabetische orde omvat dit de gemeenten: Asse, Beersel, Dilbeek, Drogenbos, Grimbergen, Hoeilaart, Kraainem, Linkebeek, Machelen, Meise, Merchtem, Overijse, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw, Tervuren, Vilvoorde, Wemmel, Wezembeek-Oppem en Zaventem.

De Vlaamse Rand rond Brussel vormt geen bestuurlijk administratieve eenheid. Van de negentien gemeenten behoren er achttien tot het arrondissement Halle-Vilvoorde; enkel Tervuren behoort tot het arrondissement Leuven.

Historisch gezien is de Vlaamse Rand een echt landbouwgebied met verspreide dorpen en gehuchten; er is slechts één stad namelijk Vilvoorde.

De Vlaamse Rand wordt dan ook getypeerd door voornamelijk landelijke architectuur als hoevesites, kasteelsites en enkele oude pijlerkapellen.

De streek ten zuidoosten van Brussel is bekend voor de zeer lokale druiventeelt (serristenwoningen) en eveneens ten zuidwesten van Brussel voor de Geuze-productie (brouwerijen). Het economische verhaal binnen de Vlaamse rand kan verder worden aangevuld met de industrialisatie in Vilvoorde en de papierindustrie in Zaventem, Drogenbos en Beersel.

De regio kende een sterke residentiële uitbreiding in twee golven: een eerste golf op het einde van de 19de - begin van de 20ste eeuw en een tweede, naoorlogse golf die zich weerspiegelt in moderne villa's.

De politieke en economische ontwikkeling van de Vlaamse Rand in de 19de en 20ste eeuw ging gepaard met de bouw van publieksgerichte gebouwen en sites als gemeentehuizen, typische cafés, danszalen, en enkele kwalitatieve begraafplaatsen en graftekens.

De Vlaamse aanwezigheid en cultuur wordt in de naoorlogse jaren sterk benadrukt door onder andere de bouw van enkele toonaangevende openbare- en nutsgebouwen.³

In 2016-2017 werd door het agentschap Onroerend Erfgoed een interne 'longlist' opgemaakt op basis van de geografische inventarisaties in de 19 gemeenten van de Vlaamse Rand met een lijst van panden die verder onderzocht moesten worden op hun beschermingswaardigheid. Uit deze lijst worden per thema de gekende, meest representatieve relictten voorgedragen voor bescherming.

Deze dossiers vormen een aanvulling op de reeds beschermde sites in de Vlaamse Rand, en zijn gekozen in functie van hun hoge erfgoedwaarde, in combinatie met hun illustratieve karakter voor het specifieke verhaal van de Vlaamse Rand.

Het deelthema 'hoevecomplexen':

Het opstellen van de beschermingsvoorstellen is voorzien in hanteerbare deelpakketten of deelthema's. Het voorliggend beschermingsdossier is geselecteerd binnen het deelthema 'hoevecomplexen' binnen de Vlaamse Rand.

Op grond van het databank-onderzoek van het bouwkundig erfgoed waarbij de Inventaris Onroerend Erfgoed en de literatuur werden doorgenomen, werden in de loop van 2017 een

¹ *Nota Vlaamse Rand 15-03-2018*, Onroerend Erfgoed, onuitgegeven

² <http://www.statistiekvlaanderen.be/gebiedsindelingen-vlaamse-rand> (geraadpleegd op 3 mei 2018).

³ *Nota Vlaamse Rand 15-03-2018*, Onroerend Erfgoed, onuitgegeven.

eerste aanvullende prospectie van de exterieurs en/of interieurs van hoeves binnen de Vlaamse Rand ter plaatse uitgevoerd van volgende relicten:

- Asse, Torenhof in Kobbegem; erfgoedobject ID: 76799
- Asse, abdijhoeve in Zellik; erfgoedobject ID:76848
- Asse, hoeve met ast; erfgoedobject ID: 76672
- Asse, abdijhoeve; erfgoedobject ID:76679
- Asse, Hof ter Sype; erfgoedobject ID:76760
- Asse, Hof te Vrijthout; erfgoedobject ID: 76738
- Beersel, Hoeve Vandienant in Huizingen; erfgoedobject ID:38399
- Grimbergen, Hof Leonard; erfgoedobject ID:75302
- Grimbergen, Sint-Niklaashoeve; erfgoedobject ID: 75182
- Grimbergen, Potaardehof; erfgoedobject ID:75250
- Grimbergen, Charleroyhoeve; erfgoedobject ID:75228
- Grimbergen, abdijhoeve Hof ter Biest; erfgoedobject ID: 75282
- Grimbergen, Sint-Servaashof; erfgoedobject ID:75273
- Grimbergen, Hof te Bever; erfgoedobject ID:75352
- Hoeilaart, semi-gesloten hoeve; erfgoedobject ID:39789
- Meise, hoeve Drijtorenhof; erfgoedobject ID:40151
- Meise, Onze-Lieve-Vrouwehof; erfgoedobject ID:40216
- Merchtem, gesloten hoeve Spanjaardshof; erfgoedobject ID:40315
- Overijse, Hof te Reutebeek; erfgoedobject ID:40495
- Overijse Hof ter Holst; erfgoedobject ID: 40484
- Sint-Pieters-Leeuw, abdijhoeve ten Brukom; erfgoedobject ID:40648
- Sint-Pieters-Leeuw, Hoeve Gaspeldoornhof; erfgoedobject ID:40654
- Vilvoorde, schuur en omheiningsmuur Monnikhof; erfgoedobject ID:70422
- Zaventem, Herinckxpachthof; erfgoedobject ID:40942

In een tweede fase werden de volgende grote historisch waardevolle hoevecomplexen binnen de Vlaamse Rand geselecteerd in 2018 om een grondiger onderzoek van het exterieur en interieur uit te voeren met het oog op een voorstel tot bescherming als monument:

- Overijse, gesloten hoeve Hof ter Holst
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40484>
- Sint-Pieters-Leeuw, voormalige abdijhoeve Ter Brukom
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40648>
- Merchtem, gesloten hoeve Spanjaardshof
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/40315>
- Grimbergen, voormalige abdijhoeve Hof ter Biest
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/75282>
Al beschermd als dorpsgezicht bij koninklijk besluit van 09-07-1980.

Voorliggend beschermingsvoorstel:

Het hier voorliggend dossier behelst het *gesloten hoevecomplex Hof ter Holst*, gelegen aan een weg met gelijkaardige benaming Hof Terholst (huisnummer 47 en 47A) in het gehucht Maleizen te Overijse.

Het indrukwekkende hoevecomplex werd geselecteerd omwille van de herkenbare architecturale configuratie van een gesloten hoevetype rond een binnenerf, die zeker teruggaat tot de 17de eeuw en met gebouwen uit de 18de tot en met het begin van de 20ste eeuw.

De site bezit een belangrijke historische waarde, omdat het een zeldzaam voorbeeld is van een solitaire ontginningshoeve in het Zoniënwoud uit de tweede fase van de Grote Ontginningen van de 10de-13de eeuw.

1.1. Situering

Overijse behoort tot het Vlaams gewest en maakt deel uit van de provincie Vlaams-Brabant. Het is een Vlaamse gemeente zonder taalfaciliteiten gelegen binnen de Vlaamse Rand rond de hoofdstad Brussel.

De gemeente Overijse grenst in het noordwesten aan het hoofdstedelijk gewest Brussel. De omliggende gemeenten zijn Hoeilaart in het westen, Tervuren in het noorden en Huldenberg in het oosten. In het zuiden grenst de gemeente aan Wallonië. Overijse is gelegen aan de zuidelijke rand van het Zoniënwoud.

De gemeente Overijse bestaat uit zes duidelijk gescheiden woonkernen. Overijse-centrum met daarrond Jezus-Eik, Eizer, Terlanen, Tombeek en Maleizen. De rivier de IJse gaf zijn naam aan de hoofdgemeente. De oudste vermelding Isca dateert van 832.

Het gehucht Maleizen is gelegen ten zuidwesten van het centrum van Overijse. Het gehucht vormt een straatdorp langs de Terhulpssteenweg, een onderdeel van de oude baan van Leuven naar Nijvel.⁴

Maleizen⁵ is ontstaan uit de ontginning van bos en hei, waarschijnlijk in de 12de eeuw. De oudste vermelding dateert van 1224. 'Giselbertus de Malyse' was toen getuige in een schenkingsbrief van Hendrik I.

Op het kruispunt tussen de Hoeilaartsesteenweg en de Terhulpssteenweg stond de eerste Sint-Joostkapel. De kapelanie van Sint-Joost werd in 1310 opgericht door Arnold van IJse, die ook het benoemingsrecht van de kapelaan bezat. De kapel was afhankelijk van Terhulpen. Ze werd in 1882 of 1883 afgebroken. Parochiaal viel het deel van Maleizen ten zuiden van de Hoeilaartse- en Rozierensesteenweg onder Terhulpen. Dit wordt bevestigd door het parochienummer op de Ferrariskaart (1770-1778).

Maleizen⁶ bestond op het einde van de 18de eeuw nog uit grote delen bos ten zuiden en zuidwesten van de dorpskern, behorend tot het Zoniënwoud. In 1815 bij de samenvoeging van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden kwam het Zoniënwoud in handen van een maatschappij die de gemeentelijke grenzen door het bos trok en het verdeelde in loten om het te kappen. Het resterende bosgebied ten zuidwesten van de kern van Maleizen werd volgens de Vandermalenkaart (circa 1850) het "Triage de Maleizen" genaamd. Volgens de literatuur werd dit resterende deel ook het "Sparrenbos" genaamd. Verder had men ten zuiden van Maleizen nog het "Broeck Bosch", waar vandaag de wijk ten noorden van het meer van Genval ligt.

Na de Belgische Revolutie begon de "Société Générale" in snel tempo delen van het bos te verkopen uit vrees dat de koning het bos terug zou vorderen. De Belgische Staat kocht in 1842 het bos terug, maar grote delen, onder andere in Maleizen, waren inmiddels al verkocht. Deze grote percelen van privé-eigenaars werden nadien verkaveld.

Begin 19de eeuw bestond Maleizen uit uitgestrekte velden en de nog resterende delen bos tegen de grens met Terhulpen, Genval en Rosieren (het "Triage de Maleizen" en het "Broeck Bosch"). De bebouwing concentreerde zich in de 19de eeuw langs de Hoeilaartsesteenweg en deels langs de Terhulpssteenweg en de Rosierensteenweg.

⁴ Overijse [online], <http://www.overijse.be/content/572>

⁵ Gegevens uit AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Maleizen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121504> (geraadpleegd op 29 januari 2019). Het gehucht Maleizen werd bouwkundig geherinventariseerd tussen 25-02-2015 en 31-12-2017.

⁶ Gegevens uit: AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Maleizen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121504> (geraadpleegd op 29 januari 2019).

Belangrijk voor de ontwikkeling van het gehucht was de aanleg van de spoorlijn Brussel-Namen midden 19de eeuw, door het "Triage de Maleizen" van het Zoniënwoud. Vandaag ligt het station op het grondgebied van Terhulpen. De spoorweg was een stimulans voor de verbetering van de verbindingswegen naar het station. Ook de oprichting van het klooster van Maleizen, in 1868 op de grens met Terhulpen, zorgde voor de verdere ontwikkeling van de omgeving.⁷

In het gebied rond het station, dat eind 18de eeuw nog bebost was, werden veel buitenverblijven van rijke Brusselaars gebouwd, vaak cottage getinte villa's in ruime parken. Tot vandaag bepalen zij de bebouwing langs de Terhulpensesteenweg en de straten loodrecht hierop nabij de grens met Terhulpen. De meest rijke en uitgewerkte villa's lagen in de wijk "La Corniche". Deze villawijk nabij de spoorlijn en het station van Terhulpen werd in 1964 overgeheveld van Maleizen naar Terhulpen als gevolg van de taalgrenswetgeving. De wijk was geliefd bij kunstenaars, hiervan getuigden de buitenverblijven van de gebroeders Wolfers en van Victor Horta.⁸

Net zoals in Overijse zal in de 20ste eeuw ook de druiventeelt zijn stempel drukken op Maleizen. Deze concentreerde zich vooral langs de bestaande straten zoals de Terhulpensesteenweg, de Hoeilaartsesteenweg, de Langeweg, de Koninginnenlaan en de Joseph Kumpsstraat. Langs deze straten komen verspreid nog een groot aantal serristenvilla's voor en nog enkele serristenbedrijven met serres.⁹

1.2. Geografische situering van het hoevecomplex

Het Hof ter Holst bevindt zich ten zuiden van Overijse onder het gehucht Maleizen, een straatdorp ontstaan uit een vermoedelijk 12de-eeuwse ontginning van bos en hei. De hoeve is gelegen op het plateau van Maleizen, één van de vier langgerekte plateauruggen van het Brabants plateau. Drie parallelle waterlopen, de Laan, de IJse en de Voer, allen zijrivieren van de Dijle, zijn verantwoordelijk voor het ontstaan van deze plateauruggen¹⁰. Het plateau van Maleizen ligt tussen de IJse ten noordwesten en de Laan ten oosten. Zuidwaarts van het domein stroomt de Zilverbeek en bevindt zich het in 1904 aangelegde meer van Genval.

Het Hof ter Holst ligt op circa 88 meter boven de zeespiegel. Het hoogste punt van het akkercomplex van de hoeve bevindt zich ten noorden op circa 103 meter. Langs de zuidwestzijde valt de grens van het domein samen met een stijrand, die eindigt op een beekvalleitje. De bodem van de erosiegevoelige kouter van Ter Holst bestaat voornamelijk uit een droge leembodem met textuur B horizont. Een klein deel op de top van de kouter ten noorden heeft een zwak tot matig gleyige kleibodem met onbepaald profiel en ten zuidzuidwesten ligt een zone met een zeer droge tot matig natte zandbodem¹¹. Op een smalle strook ten noorden, westen en zuiden van de hoeve is de quartaire leemlaag deels geërodeerd en bevindt het tertiair Lediaanzand zich op slechts 75 cm diepte.

Het domein van het Hof ter Holst grenst langs de noordzijde aan de Rozierensesteenweg. Langs deze steenweg en grenzend aan de kouter van Ter Holst liggen drie hoeves, allen veel jonger dan het Hof ter Holst, die werden opgenomen in de inventaris onroerend erfgoed: een boerenburgerhuis uit 1879 (ID 40492), een hoeve met 17de-eeuwse kern (ID

⁸ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Maleizen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121504> (geraadpleegd op 29 januari 2019).

⁹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Maleizen* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121504> (geraadpleegd op 29 januari 2019).

¹⁰ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2009: *Valleien van Dijle en Laan ten zuiden van Leuven* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300138> (geraadpleegd op 29 oktober 2018).

¹¹ Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=verkenner#ModulePage> (geraadpleegd 28 oktober 2018).

40491) en een semi-gesloten hoeve uit het midden van de 19de eeuw (ID 40490). Ten zuiden van de Terholstdreef liggen de beschermde woning Alsteens, een ontwerp van architect Renaat Braem uit 1966 (ID 57895) en de villa Madonna (ID 301210). Langs de Terhulpensesteenweg ten westen van Ter Holst staan tevens een serristenvilla (ID 301229) en een cottagevilla (ID 301231)¹².

1.3. Historisch overzicht

1.3.1. Het Hof ter Holst binnen de ontginningsgeschiedenis

In tegenstelling tot het dorpscentrum Overijse en de andere gehuchten is Maleizen niet ontstaan als een klein agrarische nederzettingkern binnen een lagergelegen gebied of binnen de riviervallei van de Yse en van de Lane. Het gehucht Maleizen is evenmin ontstaan in de eerste vroegmiddeleeuwse ontginningsfase maar is het een typisch voorbeeld van een 'villa nova' of nieuw dorp. Het straatdorp Maleizen is een latere ontginning op een bosgebied, met name het Zoniënwood, dat een restant was van het vroegere Kolenwood.

Vanaf de 12de-13de eeuw deed zich een tweede fase in de landschapsontwikkeling voor. Woeste gronden, akkerlanden of bossen werden verder ontgonnen. Binnen het middeleeuwse Isca (Overijse) ontwikkelden zich in die periode nieuwe heerlijkheden in het omliggende akkerland. Deze heerlijkheden of hoven waren meer perifeer gelegen en vaak gevestigd op een heuvelrug.¹³

Ook volledig nieuwe gronden werden in de tweede ontginningsfase aangesneden. Maleizen was een typisch voorbeeld van een 'villa nova', die zich ontwikkelde tot een straatdorp. De oudste vermelding van Maleizen dateert van 1224 met de naam van Giselbertus de Malyse, een ridder van lage adel, die als getuige optrad in een schenkingsbrief van de Brabantse hertog Hendrik I. In 1310 werd te Maleizen een kapelanie ter ere van Sint-Joost opgericht, met name "*in loco dicto ter Maleysen in parrochia nostra de Hulpa*". De kapel werd gesticht door ridder Arnaud Lombaard van IJse met de toelating van de Kleine kanunniken van Sint-Goedele, die het patronaat van Terhulpen in bezit hadden. Het gehucht Maleizen hoorde vanaf zijn ontstaan parochiaal als afhankelijk van Terhulpen; burgerlijk ressorteerde het onder Overijse.¹⁴

Ook de beide grote leenheerlijkheden in Maleizen, *Ter Holst* en *Ten Broecke*, zijn ontstaan uit nieuwe ontginningen op het Zoniënwood. Het is de periode dat de leenheerlijkheden zich opsplitten, in gedeelten van enerzijds cijnsgronden en in een ander deel van leengronden die intensief werden bewerkt en bewoond. Deze zogenaamde achterlenen beschikten soms ook over een eigen beperkt hof, volgens auteur K. Rosier, 'zodat ze op een soort gelijke wijze als kenmerkende voor de tweede ontginningsfase de omliggende akkerlanden ging exploiteren'. "*Leenheerlijkheden die [in Overijse] zeker over zo een dergelijke structuur beschikten, waren Ter Schaetbroecke, Ter Dect, de Beierie, Ter Holst en Ter Broecke.*".¹⁵ Van deze hoven, ook voor Ter Holst, zijn in de Rijksarchieven cijns- en leenboeken bewaard voor de middeleeuwse periode.¹⁶

¹² AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Inventaris onroerend erfgoed* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 29 oktober 2018).

¹³ ROSIER K. 2006: *Het middeleeuwse landschap van Yse- en Lanevallei, spiegel van Macht en heerlijk gezag. De regio Overijse tot ca. 1500*. KUL Leuven, licentiaatsverhandeling, 11-15, 33-36.

¹⁴ VERBESSELT J. s.d.: *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13^e eeuw. Deel XVII Tussen Zenne en Dijle VII, Overijse, Maleizen*, 47-50.

¹⁵ ROSIER K. 2006: *Het middeleeuwse landschap van Yse- en Lanevallei, spiegel van Macht en heerlijk gezag. De regio Overijse tot ca. 1500*. KUL Leuven, licentiaatsverhandeling, 56.

¹⁶ Rijksarchief Beveren (RAB), Schepengriffie Overijse. Cijnsen van Overijse, Ten Broeck en Ter Holst. 15de eeuw. Nr.10640.

Maleizen behoorde niet tot de vier oudste kernen van Overijse. Het is het type van het straatdorp, gelegen langs de oude Waverse baan, met aan weerszijden lintbebouwing en gelegen nabij het kruispunt met de Nijvelse Baan. Het gehucht ontstond tussen twee grote bossen, met name een uitloper van het Zoniënwoud en het Hagaardbos.

Over het bestaan van één enkel groot ontginningshof (villa nova) in het gehucht Maleizen is er geen aanwijzing te vinden. Wel lagen een vijftal middelmatige hoven verspreid langs de baan. Volgens auteur J. Verbesselt is het gehucht Maleizen ontstaan vanuit een kleine groep ontginningen, waarlangs zich de lintbebouwing heeft ontwikkeld.

Auteur J. Verbesselt ziet het Hof ter Holst als de enigste bewoningskern binnen Maleizen, waarvan met zekerheid kan worden gezegd dat het teruggaat tot de ontginningsperiode van de 12de en de 13de eeuw.¹⁷ Volgens auteur K. Rosier werd de lintvormige woonkern van Maleizen bevolkt door de cijnshouders van de twee perifeer gelegen heerlijkheden Ter Holst en Ter Broeck, naast een negentigtal cijnshouders van de hertogen van Brabant. Dit waren soms landerijen in cijns of beperkte boerderijen of kleine huisjes.¹⁸

Binnen het middeleeuwse Overijse waren de diverse boscomplexen van groot belang, meer in het bijzonder het Zoniënwoud, dat zich uitstreckte aan de noord- en oostzijde. Aan het Zoniënwoud waren immers een groot aantal feodale rechten of privileges verbonden, die door de Brabantse hertogen werden verleend aan de heerlijkheden, zoals bijvoorbeeld het weiderecht voor de veestapel of het kaprecht en het gebruik van hout.

De voornaamste oude hoven te Overijse waren: Ter Reest, Ter Spout, Ter Holst, Speelbergen, Ter Deckt, Het Mommaertshof, het Hof Ter Stokkem, het Hof ter Schaetbroeck, ten Bisdomme, Ter Geyten en Ter Noirt. Van deze hoven van Overijse zijn geen oorkonden of documenten gekend, die hun oorsprong of hun stichting concreet kunnen duiden.¹⁹

Het Hof ter Holst is aldus een winning op het Zoniënwoud en is ontstaan in de twaalfde-derdertiende eeuw. Het behoort tot het type van een hofinplanting te midden van een bos.²⁰ Volgens auteur A. Wauters was het aanvankelijk volledig omgeven door één bosgebied, terwijl de 18de-eeuwse Ferrariskaart het hof slechts langs drie zijden omgeven door bos intekent met één zijde van open veld naar Maleizen toe. (Bijlage 5.3. Documentatie, foto 24 en 25) De Ferrariskaart (1771-1778) situeert de 'Terholst Ferme' als volledig gelegen in Terhulpen (onder parochienummer 31). Ter Holst ligt immers uiterst perifeer gelegen ten zuiden van de bewoningskern van Maleizen.

Het Hof ter Holst was zeker in de dertiende eeuw een leen van de hertogen van Brabant. Voor het Hof ter Holst zijn twee oorkonden bekend van Jan I hertog van Brabant uit de tweede helft van de dertiende eeuw, een eerste uit **1283** en een tweede uit het jaar **1287**. In beide oorkonden verleende hertog Jan I van Brabant toelating aan ridder Arnold van IJse voor het sprokkelen van brandhout en het gebruik van timmerhout voor zijn gebouwen van Ter Holst in het Zoniënwoud. Daarnaast kreeg ridder Arnold van IJse, heer van Terholst, een vrijgeweide met het recht zijn dieren te laten vrijlopen en grazen in het gedeelte van het Zoniënwoud, genaamd de 'Sente Ter Holst'. De oorkonde van 1283²¹

¹⁷ VERBESSELT J. s.d.: *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw. Deel XVII Tussen Zenne en Dijle VII, Overijse, Maleizen*, 49, 52.

¹⁸ ROSIER K. 2006: *Het middeleeuwse landschap van Yse- en Lanevallei, spiegel van Macht en heerlijk gezag. De regio Overijse tot ca. 1500*. KUL Leuven, licentiaatsverhandeling, 36.

¹⁹ WAUTERS A. 1855: *Histoire des environs de Bruxelles, Livre Neuvième. De Bruxelles à Tervueren, à Yssche et à Groenendael. Chapitre Quatrième, Malaise*. Editions Culture et Civilisation Bruxelles, heruitgave Marien F. 1973, 505-507.

²⁰ VERBESSELT J. s.d.: *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw. Deel XVII Tussen Zenne en Dijle VII, Overijse, Maleizen*, 54.

²¹ ROSIER K. 2006: *Het middeleeuwse landschap van Yse- en Lanevallei, spiegel van macht en heerlijk gezag. De regio Overijse tot ca. 1500*. KUL Leuven, licentiaatsverhandeling, 56.

handelt meer bepaald over het vrij laten lopen van konijnen en gevogelte op verschillende locaties, eigendom van hertog Jan I binnen Isca en om de toelating hout te verzamelen in het Zoniënwoud met het oog op het herstellen van bestaande huizen en voor het bouwen van nieuwe. De heren van Ter Holst beschikten sinds de dertiende eeuw over een 'warande des conincx' (1233) met bijhorend jachtrecht. Daarnaast beschikte de heerlijkheid Ter Holst over een visserijrecht op de rivier 'La Hellepe' vanaf de plaats 'clavepont' tot aan 'vieux de La Hellepe'.

Ter Holst beschikte over een uitgebreid geheel van cijnsgronden, die de heer van Ter Holst aan zijn onderhorigen van Ter Holst vercijsde. De heerlijke rechten bevestigen aldus de hofinplanting Ter Holst te midden van het bos, als een ontginning van een bosgebied ten voordele van een hofcomplex.²²

De eerst gekende heer van het Hof ter Holst was **ridder Arnold Lombaart van IJse**, een 'beier' of een 'vrijman'. Hij was geen leenheer, maar een leenman van hertog Jan I van Brabant. Hij bekleedde een hoge functie bij de hertogelijke familie en behandelde krijgsvaken en gerechtelijke zaken. De beiers van IJse zouden oude groothofmeesters geweest zijn van Leuven. Het beierschap, dat vermoedelijk dateert uit de 11de of 12de eeuw, bestond uit een erfleen gehouden van het hertogdom Brabant, waarvoor ze jaarlijks 100 ponden betaalden. Ridder Arnold nam in 1288 deel aan de slag van Woeringen. In 1312 was hij een van de ondertekenaars van het Charter van Kortenberg. Arnold van IJse droeg tevens de titel van lombard.²³ In 1313 was Arnold van IJse ontvanger van Brabant. In de functie van heer van Ter Holst stichtte Arnold van IJse in 1310 een beneficium ten voordele van Sint-Joost, een kapelanie die door hem was opgericht op het kruispunt te Maleizen.

Ridder Sandrard de Rampelmont was de echtgenoot van Machteld, de tweede dochter van Arnold van IJse. Hij nam de functies en rechten van zijn schoonvader over na diens overlijden rond 1315. Ook hij droeg de titel van lombard ('lubardus') en bezat het recht om de kapelaan van Sint-Joris in Maleizen te benoemen.²⁴

Een cijnsboek uit **1393** van Hendrik van IJse spreekt van een huis, een hof en een kouter ontgonnen land van 22 bunder groot en een stuk gelegen op Ter Holst. Hetgeen kan geïnterpreteerd worden als een typische hofkouter gewonnen op het bos.²⁵

Naar archiefbronnen in Rijksarchief Anderlecht (RAA), Leenhof van Brabant, open brieven, nr.29, fol.254v².

²² ROSIER K. 2006: *Het middeleeuwse landschap van Yse- en Lanevallei, spiegel van Macht en heerlijk gezag. De regio Overijse tot ca. 1500*. KUL Leuven, licentiaatsverhandeling, 35,36. Gesteund op archiefbronnen in Rijksarchief Anderlecht, Leenhof van Brabant, open brieven, nr.29, fol.254v². en RAA, Leenhof van Brabant, denombrementen van Brussel, Thienen, Waalsch-Brabant 1495, nr. 16, fol. 79r².

²³ In de betekenis van leentafel houder, pandbelener, pandhuis, bank van lening

²⁴ DE BOECK I. 2001: *Van Vesalius, chocolade en kloosterzusters, XXIIste bijdrage over de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, Beierij van IJse, Overijse*, 8-10.

²⁵ VERBESSELT J. s.d.: *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw. Deel XVII Tussen Zenne en Dijle VII, Overijse, Maleizen*, 70.

1.3.2. Het Hof ter Holst tijdens het ancien régime

a. de eigenaars van het Hof tijdens het ancien régime

Tijdens het ancien régime volgden heel wat eigenaars elkaar op. De vele bezitters van het hof worden opgesomd door auteur A. Wauters²⁶ en worden verder beschreven door auteur I. De Boeck²⁷.

In **1446** verkoopt Jan Vandenbossche, geheten Vanderholst, het goed aan meester Jan van Wesele;

- Jan Van Wesele, afkomstig uit Duisland, was dokter in de medicijnen te Brussel en lijfarts van keizer Maximiliaan I van Oostenrijk. Bij testament van 23 augustus 1476 liet Jan van Wesele het Hof ter Holst na aan zijn zoon Hendrik, eigen kind uit zijn huwelijk met Machteld van Ellick, die zijn deel van de erfenis in het goed verkoopt aan Frederic Baerqs, en dit met toestemming van zijn broers en zussen, bij schenkingsakte van 1485;²⁸

In **1487** verkocht de familie van Wesele verkocht het Hof aan Jan Jacopsoen, die het hof ook bewoonde;

Achtereenvolgens kwam het Hof ter Holst kwam in handen van volgende personen of families:

- de familie Olis;
- meester Pieter Vandernoot, raadsheer van Brabant (akte van 27 november 1563) en zijn kinderen Jan, Pieter, Maria, Anna en Philipina (akte van 18 september 1588), daarna alleen aan Maria die het Hof een tijdje alleen bewoonde (akte van 26 april 1616);
- in 1649 stelde de prinses de Ligne het goed te pand;
- Ambrosius van Horne, graaf van Bassigny, leenheer van Withem, nam het Hof Ter Holst in leen. In 1650 werd hij gouverneur van Namen en kort daarop gouverneur en kapitein-generaal van Artesië in Spanje. In 1652 trekt hij ten strijde naar Guines; in 1654 wordt hij gevangengezet te Antwerpen door aartshertog Leopold. In 1656 sterft Ambrosius, nog steeds als leenheer van Ter Holst.
- Intussen in 1650 verwerft de kleinzoon van prinses Jeanne de Ligne, Philippe-Antoine Haudion, heer van Grauwe, het Hof ter Holst (29 oktober 1650); zeven jaar later in 1656 (na de dood van Ambrosius van Horne) zet Haudion het Hof te koop;

In **1656** werd het Hof wordt opnieuw te koop gezet. Als opeenvolgende eigenaars zijn gekend:

- Engelbert de Haudion, heer van Grauwe, en op 30 oktober 1670 opgevolgd door Charles de Haudion;
- Madeleine Françoise d'Oyenbrugge, gravin-douairière de Haudion, namens haar zoon graaf Philip-Evrard (akte van 11 februari 1726);
- diens broers, de graven Karel-Jan-Domien en Jan-Frederik de Haudion (akte van 7 januari 1744); Jan Frederik bewoonde alleen Ter Holst vanaf 2 april 1746;

²⁶ WAUTERS A. 1855 : *Histoire des environs de Bruxelles, Livre Neuvième. De Bruxelles à Tervueren, à Yssche et à Groenendael. Chapitre Quatrième, Malaise*. Editions Culture et Civilisation Bruxelles, heruitgave Marien F. 1973, 505-507.

²⁷ DE BOECK I. 2001: *Van Vesalius, chocolade en kloosterzusters, XXIIste bijdrage over de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, Beierij van IJse, Overijse*, 4-20.

²⁸ Het kleinkind van Jan Van Wesele was Andries van Wesele, beter gekend als Andreas Vesalius (1514-1564), geneesheer en lijfarts van het keizerlijk hof, geleerde en een van de grondleggers van de anatomie. Vesalius heeft echter het Hof ter Holst nooit gekend of bezocht;

- vanaf 28 september 1746 Anna-Amour-Florenca, gravin van Maldegem, met haar zus Anna Louisa, gravin de Berlo-d'Hozemont, en nadien Anna-Maria alleen (akte 28 september 1752)
- tenslotte Karel-Florens-Jozef, graaf van Maldegem (akte van 14 juni 1773);

Volgens de registers van de Rekenkamer kochten op 26 februari **1772** de Staten van Brabant de vrijdommen van Ter Holst af voor 15.000 guldens. Deze vrijdommen moeten dus erg winstgevend zijn geweest.²⁹

De heerlijke rechten werden formeel afgeschaft vanaf 1795 onder de Franse overheersing.

Ondertussen werd het Hof ter Holst verpacht. Gerard Taymans (1691-1776) huwde in 1716 met Anna Grovens, dochter van Jan Grovens en Petronilla Taymans, toenmalige pachters van het Hof ter Holst. Gerard Taymans volgde in 1716 zijn overleden schoonvader op als pachter van het Hof ter Holst.

Zijn zoon Guillaume Taymans (1728-1810) zal de pacht overnemen. Hij was ongehuwd en liet bij testament, opgemaakt in 1794, zijn goederen na aan zijn broer Michael, zijn zuster Josina, gehuwd met Honorius Kumps, en aan de kinderen van zijn overleden broer Jan.

Een van de zonen van Josina Taymans, ook Honorius Kumps geheten, kocht op 20 mei 1805 het Hof ter Holst van notaris Pierre-Joseph Stevens. Daarom werd in 1806 het testament van de nog in leven zijnde Guillaume Taymans herroepen en werd Honorius Kumps als enige legataris benoemd.

b. de ontwikkeling van het Hof in het ancien régime

Een cijnsboek uit 1393 van Hendrik van IJse beschrijft de goederen van het Hof ter Holst als een huis, een hof en een kouter ontgonnen land van 22 bunder groot en een stuk gelegen op Ter Holst.³⁰

De affiche van de **verkoop** voor de Kamer van Ukkel van de '*Heerlijckheydt ende Heerlijcke goederen van Ter-Holst*' in juli **1657**³¹ door Philippe Haudion geeft heel wat informatie over de omvang en rechten van het Hof.

Het te koop aangeboden goed omvatte:

- een toren en poortgebouw van steen;
- een behuizing, een schuur, stallingen en andere 'edificieën', met hoven en 'blokken', groot 7 dagwanden en 26 roeden;
- 66 bunders en 78 roeden akkerland gelegen rondom het hof op drie diverse kouters, volgens de meting gedaan door landmeter Antoon de Sainte in april 1657;
- een beemd of een weide, groot 1 ½ dagwand;
- een gedempte vijver, groot vijf bunders;
- een cijnsboek van de 'Cheynsen' daar toebehorend 1 recht van pondpenningen of twintigste penning op dezelfde cijnsgoederen, wanneer die worden verkocht, verhandeld of belast, dit volgens het cijnsboek, vernieuwd bij meester Jan Vande Wesele, griffier van Overijse in het jaar 1653;
- het privilege te mogen vissen op de rivier de Lane/warande van konijnen/ bedrijf van de beesten op het Zoniënbos/ het brandhout en het timmerhout nodig tot de hoeve en andere aldaar te maken bouwsels/ in dezelfde bos te mogen halen en te kappen/ volgens 'de gifte daer af zijnde';
- het recht van collatie van het beneficium van de kapel van Sint-Joos(t) te Maleizen;

²⁹ WAUTERS A. 1855: *Histoire des environs de Bruxelles, Livre Neuvième. De Bruxelles à Tervueren, à Yssche et à Groenendael. Chapitre Quatrième, Malaise*. Editions Culture et Civilisation Bruxelles, heruitgave Marien F. 1973, 505-507.

³⁰ VERBESSELT J. s.d.: *Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de eeuw. Deel XVII Tussen Zenne en Dijle VII, Overijse, Maleizen*, 70.

³¹ Affiche opgenomen in: DE BOECK I. 2001: *Van Vesalius, chocolade en kloosterzusters, XXIIste bijdrage over de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, Beierij van IJse, Overijse*, 14.

- twee bossen, de ene genoemd de 'Beren-bossche', groot tussen 12 en 13 bunders waaronder begrepen drie gedempte vijvers, het andere bos het 'Peerdtsbosch', groot 13 bunders en een dagwand;

Opmerkelijk zijn de nog bestaande privileges, zoals die bij verordening werden toegezegd door hertog Jan I van Brabant aan ridder Arnold van IJse in 1283, en welke in 1657 nog steeds toebehoren aan het Hof ter Holst.

In **1659** staat het Hof ter Holst beschreven als liggend in zijn vesten of grachten. Een schilderij van **1661** van Ignatius Vander Stock, bewaard in het Rijksarchief te Brussel, bevestigt de beschrijving van de verkoop in 1657, waarbij het semi-gesloten hoevecomplex wordt afgebeeld met een poort en een stenen toren. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 16)

Een latere figuratieve kaart uit **1695** tekent de 'Cense Ter Holst' in een U-vormige hoeveconstellatie eveneens met losstaand torengedebou. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 18 en 19) Het afzonderlijk staand gebouwtje op een vierkantig grondplan is hier wellicht een geprivilegieerde duiventoren boven een toegangspoort.

De U-vormige hoeve, maar zonder torengedebou, wordt ook afgebeeld door landmeter J. Hellemans op een kaart van **1768**. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 20 en 21)

De **omgeving** van het dan nog omgrachte Hof ter Holst wordt een eerste maal gedetailleerd afgebeeld op de *Carte des terres et prés qui appartiennent au baron de Wyneghem et dépendant de la cense de Terholst, sous Isque* uit **1695**³². Vanuit de op dat moment U-vormige hoeveconstellatie vertrekken vier wegen, waarvan drie ook vandaag nog in het landschap aanwezig zijn. Een eerste weg loopt noord-zuid over de rug van de kouter van aan de Rozierensesteenweg ten noorden, langs de hoeve en door het aangrenzende bos naar de huidige Parklaan ten zuiden, die parallel loopt met de Zilverbeek. Een tweede weg die oostwaarts vanaf de hoeve vertrekt, loopt dood onderaan de kouter en is al op de Ferrariskaart (1771-1777) verdwenen. Een derde weg die vanuit het noordwesten van de hoeve vertrekt, eindigt hier nog aan een bosperceel, op de Ferrariskaart als "Plet bosch" aangeduid. Vandaag is dit de huidige inrit tot aan de Terhulpensesteenweg. Een vierde en laatste voetpad loopt vanuit de zuidhoek van de hoeve naar het westen en over de westelijke stijland het Zoniënwoud in, waar het ten tijde van de Ferrariskaart aansluit op een dreef, de huidige Terholstdreef. Tussen de huidige inrit en de Terholstdreef liep toen ook een verbindingsweg door het beekvalleitje en parallel met de westgrens van het domein. Deze weg is vandaag nog bewaard als een privaat onverhard pad, eigendom van Ter Holst.

Langs de westzijde paalt het domein van Ter Holst ten tijde van de Ferrariskaart aan het Zoniënwoud, waarbij de grens samenvalt met de steilrand van het plateau. Met twee oorkonden uit 1285 en 1287 verkreeg ridder Arnold van IJse van hertog Jan I van Brabant de toelating om in dit woud brand- en timmerhout te halen, maar tevens ook het weiderecht om zijn vee hier te laten grazen³³. Op de *Carte figurative d'une partie de la forêt de Soigne, nommée la Bruyère de Terholst, près de La Hulpe, avec indication des*

³² Bron: Algemeen Rijksarchief Brussel, *Verzameling Kaarten en plattegronden in handschrift. Reeks 1, nummer 3329, Carte des terres et prés qui appartiennent au baron de Wyneghem et dépendant de la cense de Terholst, sous Isque, 1695* [online], https://search.arch.be/en/zoeken-naar-archieven/zoekresultaat/inventaris/rabscans/archiefbewaarplaats/BE-A0510/rubriek/Z2/eadid/BE-A0510_000842_003761_FRE/inventarisnr/I8423761330500000/level/file (geraadpleegd 29 oktober 2018). (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 18 en 19)

³³ DE BOECK I. 2001: *Van Vesalius, chocolade en kloosterzusters, XXIste bijdrage over de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, Beierij van IJse, Overijse*, 8.

limites dans lesquelles le fermier de la cense de Terholst pouvait faire paître ses bestiaux³⁴, opgemaakt door J. Hellemans in 1768, is de afbakening aangegeven waarbinnen de eigenaar van Ter Holst deze rechten mocht uitoefenen. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 20 en 21) Het gaat onder meer om een langs de zuidzijde aangrenzend heidegebied en een perceel ten westen en grenzend aan de toegangsdreef dat volgens de Ferrariskaart een hakhoutbeheer kende. Naast vee had de eigenaar van Ter Holst hier ook een konijnenwarande in de 17de eeuw, zoals blijkt uit de beschrijving van het goed naar aanleiding van een verkoop in 1657³⁵. Na de Franse verovering in 1794 werd het gebruik van bosbegrazing afgeschaft³⁶.

Van alle akkerplateaus van het Brabants leemplateau vond in het gebied rond Maleizen de grootste ontbossing plaats. Ten tijde van de Ferrariskaart (1771-1777) is Ter Holst nog langs drie zijden door bos omringd, enkel de noordoostzijde richting Maleizenveld en Geitenhoek heeft een open karakter. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 18 en 19)

Op de kaart van Vandermaelen (1850-1854) is het bosareaal ten westen van Ter Holst reeds volledig verdwenen. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 29)

De militair topografische kaart van 1873 toont een nog verdere inkrimping van bosgebied, ditmaal ten zuiden. Van een bosareaal van 19% tijdens het laatste kwart van de 18de eeuw is vandaag nog minder dan de helft bewaard. Het bosbestand ten zuiden van Ter Holst is van het type eiken-beukenbos³⁷. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 32)

1.3.3. het Hof ter Holst en zijn 19de- en 20ste-eeuwse ontwikkeling

a. de eigenaars van het Hof in de 19de en 20ste eeuw

Op 20 mei **1805** (30 floreal An XIII) wordt Honorius Kumps (1753-1811) eigenaar en uitbater van Ter Holst. Hij huwt in 1809 de veel jongere Suzanna Adriaens en laat bij zijn overlijden in 1811 twee kleine dochters achter. Suzanna Adriaens krijgt aldus het beheer over het Hof ter Holst. In 1842 verdeelt Suzanne haar eigendommen over haar twee dochter en in **1844** gaan beide dochters Kumps uit onverdeeldheid uit het Hof ter Holst, dat geërfd werd via hun vader. Volgens de kadastrale legger bij de Poppkaart van 1885 bezitten beide partijen elk 80ha grondbezit, bestaande uit huizen, landbouwgronden, weiden, boomgaarden, dreven te Overijse.³⁸

³⁴ Algemeen Rijksarchief Brussel, Verzameling Kaarten en plattegronden in handschrift. Reeks 1, nummer 1933, *Carte figurative d'une partie de la forêt de Soigne, nommée la Bruyère de Terholst, près de La Hulpe, avec indication des limites dans lesquelles le fermier de la cense de Terholst pouvait faire paître ses bestiaux* [online], https://search.arch.be/fr/rechercher-des-archives/resultats/inventaris/index/beginjaar/1500/eindjaar/1600/rubriek/Z2/eadid/BE-A0510_000842_003760_FRE/inventarisnr/I8423760193300000/level/file#c:0.c:3.c:10.c:0.c:0.c:0.c:0.c:10 (geraadpleegd op 29 oktober 2018).

³⁵ DE BOECK I. 2001: Van Vesalius, chocolade en kloosterzusters, *XXIste bijdrage over de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, Beierij van IJse, Overijse*, 13-14.

³⁶ ZWAENEPOEL J. s.d.: *Over het "veterboeck" of de vroegere begrazing in het Zoniënwood*, 6-8 [online], www.zonienwoud.be/wp-content/uploads/.../Het-Veterboeck-art-BB-def-met-afb.pdf (geraadpleegd 28 oktober 2018).

³⁷ VAN SLYCKEN J. 2002: *Wetenschappelijke ondersteuning met betrekking tot de methodologie van bosbouw en bosbeleid in landinrichtingsprojecten. Landinrichtingsproject Brabants Plateau, deel I: situatieschets*, Brussel, 20-21 & 73-75 [online], [https://pureportal.inbo.be/portal/nl/publications/wetenschappelijke-ondersteuning-met-betrekking-tot-de-methodologie-van-bosbouw-en-bosbeleid-in-landinrichtingsprojecten-landinrichtingsproject-brabants-plateau-deel-i-situatieschets\(840e8a41-b5b0-4a69-8b5f-6e69ee3bd839\).html](https://pureportal.inbo.be/portal/nl/publications/wetenschappelijke-ondersteuning-met-betrekking-tot-de-methodologie-van-bosbouw-en-bosbeleid-in-landinrichtingsprojecten-landinrichtingsproject-brabants-plateau-deel-i-situatieschets(840e8a41-b5b0-4a69-8b5f-6e69ee3bd839).html) (geraadpleegd op 29 oktober 2018).

³⁸ DE BOECK I. 2001: Van Vesalius, chocolade en kloosterzusters, *XXIste bijdrage over de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, Beierij van IJse, Overijse*, 15-16.

De oudste dochter Thérèse Kumps (1809-1861) huwde met dokter Jules Nelis, grondeigenaar en lid van de Kamer van Volksvertegenwoordiging (1812-1896). Zij woonden te Brussel. Tot uitvoering van het testament van Thérèse schonk Jules Nelis 48a grond en geld voor de bouw van de huidige kerk Van Maleizen met kerkhof en voor de bouw van een pastorie.

De jongste dochter Anna-Suzanna-Judoca Kumps (°1812), gehuwd met Josse Joseph Barbé d'Oyenbrugge, krijgt bij de herverdeling in 1844 het Hof ter Holst toegewezen.

Het Hof Ter Holst gaat over in handen van de zoon, notaris Jules-Xavier Barbé d'Oyenbrugge (1844-1923), die gehuwd was met Aline-Thérèse Sroyen.

Het Hof ter Holst gaat verder via erfenis over in rechte lijn. De dochter Maria Barbé d'Oyenbrugge trouwde met notaris Eugène Coppijn. Via huwelijk zal het eigendom overgaan op de familie Doret, een oude adellijke familie.

Madeleine Doret-Coppijn was tot 1969 actief in de lokale politiek van Overijse en was er de eerste vrouwelijke schepen van Overijse.

b. de ontwikkeling van het Hof in de 19de en 20de eeuw

In 1770 toont de topografisch kaart, uitgegeven onder J.J. Ferraris, de hoeve al als twee grote, losstaande L-vormige vleugels, die een ruim binnenhof omringen. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 24 en 25)

De opeenvolgende **19de-eeuwse kadasterkaarten** tonen het Hof ter Holst als een volledig gesloten hoevecomplex, zoals het vandaag nog steeds voorkomt. Kleine bijgebouwen worden pas vanaf het begin van de 20ste eeuw toegevoegd aan de zuidzijde. De modernisering met nieuwe grotere losstaande bedrijfsgebouwen of loodsen op de achterliggende percelen zal pas vanaf de jaren 1960 worden ingezet.

Het **Primitief verzamelplan van 1821**, opgemeten in 1819 en op kaart gezet in 1821, tekent al een volledig gesloten hoeve met rechthoekige configuratie rond een binnenhof. Een open toegangspoort bevindt zich in de noordelijke hoek. De configuratie van de hoeve wordt in zijn geheel gekadastreerd onder het primitief perceelnummer 74. Er bevinden zich geen losstaande bijgebouwtjes rond het bedrijf.³⁹ (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 26)

Voor de kadastrale registratie van de 'Cité de Terholst' werd een afzonderlijk **Primitief kadasterplan van de gemeente Overijse (1830-1834)**, sectie K, percelen 1 tot 83 opgemeten door landmeter Rigolet. De percelen, horend tot de hoeve, dragen nog dezelfde oorspronkelijke nummers als op de Primitieve verzamelplan van 1821.⁴⁰ (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 27)

Op de kadastrale legger van **1848** staat Joseph Josse Barbé, doctor in de rechten en wonend te Grimbergen, ingeschreven als eigenaar van de hoeve. Hij laat het (boeren)huis in de noordwestelijke vleugel kadastraal opsplitsen in **twee huizen**. Het huis met perceelnummer 74a (groot 21a70ca) blijft verbonden met alle hoevegebouwen. Het huis met perceelnummer 74b (groot 1a10ca) wordt afzonderlijk opgemeten, maar blijft behoren tot dezelfde eigenaar (mutatieschets 1848/110).⁴¹ (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 37)

³⁹ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Primitief kadaster Overijse, afdeling III (Overijse), sectie K, Primitief verzamelplan opgemeten in 1819 en uitgetekend in 1824).

⁴⁰ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Primitief kadaster Overijse, afdeling III (Overijse), sectie K, Primitief kadasterplan 1830-1834.

⁴¹ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestatuten Overijse, afdeling III (Overijse), 1848/110.

Deze nieuwe kadastrale toestand van het hoevecomplex met de nieuwe indeling van de boerenwoningen is opgetekend op de **Poppkaart** tussen 1847-1879.⁴² (Bijlage 5.3. Documentatie, foto 30 en 31)

De **westelijke toegang** naar de hoeve is ten tijde van de Ferrariskaart (1771-1777) met een haag afgezoomd. Op het Primitief kadaster wordt de inrit nog niet afzonderlijk vastgelegd, maar maakt samen met de latere siertuin en de ruimte rond de gesloten hoeve deel uit van het perceel nr. 73bis. Dit perceel is samen met het langgerekte primitief perceel nr. 73 langs de westgrens van het domein als boomgaard in gebruik⁴³. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 37) De boomgaard op perceel nr. 73, hoewel nog zeer vitaal op een luchtfoto van 1948⁴⁴, is op een luchtfoto van 1971 al verworpen tot een relict. Vandaag herinneren nog een drietal appelbomen aan het vroegere gebruik van deze locatie.

In **1848** registreert men op het kadaster de wijzigingen voor perceel 73bis: de **oprit** wordt afgesplitst en beschreven als "avenue" en de huidige **siertuin** langs de westzijde van het hoevecomplex wordt als "tuin" geregistreerd onder het nummer 73b bis (mutatieschets 1848/110)⁴⁵ (Bijlage 5.3. Documentatie, foto 37) Mogelijk gaat het hier om een combinatie van moes- en siertuin, zoals het kleurgebruik op de militair topografische kaart van 1891 suggereert. (Bijlage 5.3. Documentatie, foto 33) Op twee foto's uit het einde van de 19de eeuw en uit 1910 is de tuin in ieder geval tot een siertuin met gazon, enkele bomen en bloeiende sierstruiken verworpen. De toegang vanaf de inrit bestaat uit een eenvoudig houten spijlenhek met twee vleugels tussen rechthoekige bakstenen hekpijlers met hardstenen deksteen en een bekronend sierelement. Een haag doet dienst als afsluiting ⁴⁶.

Pas in **1913** registreert het kadaster een belangrijke toevoeging in de siertuin, waarbij achter de zuidwestelijke schuurvleugel twee kleine losstaande serres worden gebouwd, evenals een tweedelige remise verbonden door een overluifeling. Dit gebeurt door afpaling van gedeelten van de percelen 73b bis en 73c bis en 76 (mutatieschets 1913/123).⁴⁷ (Bijlage 5.3. Documentatie, foto 38) In **1936** zullen een aantal nutsgebouwtjes worden toegevoegd op het aanpalend perceel 76h (mutatieschets 1936/10)⁴⁸. (Bijlage 5.3 Documentatie, foto 40)

In **1926** wordt de enige belangrijke verbouwing aan de oude hoevegebouwen kadastraal opgetekend, wanneer de westelijke hoek werd verbouwd tot een **interbellumwoning** met traditionele en regionalistische kenmerken. Daarbij werden de twee bestaande boerenhuizen uit 1848 in de noordwestelijke vleugel heringedeeld. Het aansluitende boerenhuis werd geïntegreerd bij de interbellumwoning. Aan de zuidwestelijke gevel, gericht naar de siertuin, werd aansluitend een drizijdige huiskapel opgericht (mutatieschets 1926/171)⁴⁹ (5.3 Documentatie, foto 39)

⁴² Bron: 'Plan parcellaire de la commune Over-Yssche avec les mutations publié avec l'autorisation du gouvernement sous les auspices de Monsieur le Ministre des Finances par P.C.Popp'

⁴³ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, afdeling III (Overijse), 1848/110.

⁴⁴ Bijlage 5.3 Documentatie, foto 8

⁴⁵ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, afdeling III (Overijse), 1848/110.

⁴⁶ DE BOECK I. 2001: *Van Vesalius, chocolade en kloosterzusters, XXIste bijdrage over de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, Beierij van IJse*, Overijse, 20.

⁴⁷ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, Afdeling III (Overijse), 1913/123.

⁴⁸ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, Afdeling III (Overijse), 1936/10.

⁴⁹ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, Afdeling III (Overijse), 1926/171.

De naam van de architect kon momenteel niet worden achterhaald; er zijn geen bouwplannen beschikbaar in de openbare archieven.

De militair topografische kaart van **1939**⁵⁰ suggereert een verdubbeling van de oppervlakte als siertuin naar het zuiden toe. Op de luchtfoto van 1948⁵¹ is deze aanleg nog zichtbaar: een dicht beboomde zone ter hoogte van de huidige siertuin, gecombineerd met een langwerpige gazon ten zuiden, en enkele bomengroepen in de rand. Op het terrein zijn van deze aanleg weinig sporen meer zichtbaar. Mogelijk kadert de aanplanting van een bomengroepje van vier zomereiken in de zichtlijn van het in 1926 gebouwde woonhuis in dit verhaal. Tussen 1950 en 1971 werd de helft van de huidige siertuin opgeofferd voor de aanleg van een brede oprit die langs de zuidzijde van het complex naar de garage voerde. Na 1971 werd vanaf het huidige spaarbekken aan de toegangsweg een alternatieve toegangsweg aangelegd, die langs de zuidzijde van het complex tot aan de garage voert. In de periode tussen 1939 en de stafkaart van 1969 wijzigde de omgeving ten oosten van het hoevecomplex. (Bijlage 5.3. Documentatie, foto 35) Grenzend aan het hoevecomplex lag hier reeds ten tijde van de Ferrariskaart (1771-1777) een omhaagde moestuin. De contouren van deze moestuin, op het primitief kadaster als perceel nr. 75 aangeduid met een oppervlakte van 27 are 90 ca⁵², bleven nog tot de luchtfoto van 1950 ongewijzigd. In de jaren 1960 werden op deze locatie echter nieuwe bedrijfsgebouwen opgericht en verhuisde de moestuin naar een rechthoekig perceel op circa 185 meter ten zuiden van de hoeve (mutatieschets 1963-1964/18)⁵³ (5.3 Documentatie, foto 41) Deze moestuin is op de luchtfoto van 1971 alweer verdwenen.⁵⁴ (5.3 Documentatie, foto 10)

In de periode tussen de opmaak van de topografische kaart van 1939 en een luchtfoto van 1948 kreeg de omgeving ten zuiden van de hoeve een beperkte landschappelijke inkleding met de aanleg van een licht slingerend pad met een bescheiden begeleidende beplanting. Dit pad loopt vanaf de in 1913 kadastraal geregistreerde remise ten zuiden van de hoeve verder zuidwaarts en heuvelafwaarts, door het bos aan de voet van het plateau, naar het meer van Genval. Vandaag staan langs het pad onder meer zomereiken (*Quercus robur*), een gewone beuk (*Fagus sylvatica*), een rode esdoorn (*Acer rubrum*), een gewone esdoorn met rode bladonderkant (*Acer pseudoplatanus* 'Atropurpureum') en een haagbeuk (*Carpinus betulus*) en werd tussen de remise en vroegere moestuin een hedendaagse siertuin aangelegd.

In het eerste kwart van de 20ste eeuw werden langs de zuidzijde van de gesloten hoeve een aantal kleine bijgebouwen, waaronder een remise en twee kleine serres gebouwd⁵⁵. Het is vermoedelijk op de locatie van deze vroegere serres, reeds gesloopt volgens de kadastermutatie 1978-1979/17⁵⁶, dat er vandaag een beeldbepalende kleinbladige **linde** (*Tilia cordata*) staat. (Bijlage 5.3. Documentatie, foto 42) Deze linde is reeds zichtbaar op een luchtfoto van 1948.⁵⁷

⁵⁰ Bijlage 5.3 Documentatie, foto 34.

⁵¹ Bijlage 5.3 Documentatie, foto 8.

⁵² Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Primitief kadaster Overijse, afdeling III (Overijse), sectie K, 1830-1834.

⁵³ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, Afdeling III (Overijse), 1963-64/18.

⁵⁴ Bijlage 5.3 Documentatie, foto 10.

⁵⁵ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, Afdeling III (Overijse), 1913/123.

⁵⁶ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, Afdeling III (Overijse), 1978-1979/17.

⁵⁷ Bijlage 5.3 Documentatie, foto 8.

1.4. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

1.4.1. gesloten hoeve

Het Hof ter Holst gaat terug tot een grote middeleeuwse ontginningshoeve uit de 12de-13de eeuw. Het Hof behoort tot het type van een feodale hofinplanting met heerlijke leenrechten binnen een oud bosgebied. De verkoop van het Hof ter Holst in 1657 spreekt al van een behuizing, schuur en stallen en een toren met poortgebouw van steen. Op de Ferrariskaart (1770 -1778) staat de huidige gesloten configuratie al ingetekend en staat de hoeve aangeduid als het pachthof of 'Cense Ter Holst'. De toren met poortgebouw is in de 19de eeuw niet meer aanwezig.

De huidige hoevegebouwen dateren minstens uit de 18de eeuw met aanpassingen in de 19de eeuw en 20ste eeuw en aangevuld met een geïntegreerde woning uit het begin van de 20ste eeuw. De lage hoevevleugels zitten onder steile pannen of leien daken. De verankerde bakstenen erfgevels zijn witgeschilderd boven een gepikte plint. Het bewaarde houtwerk van de bedrijfsgebouwen aan de erfzijde heeft de typerende donkergroene kleurschildering.

Het Hof ter Holst is een groot gesloten hoevecomplex met vierkantige configuratie rond een binnenerf. De geslotenheid wordt gevormd door twee L-vormige of haakse langgestrekte hoevevleugels, die in de hoeken verbonden worden door een noordelijke toegangspoort en door een zuidelijke veldpoort. Een westelijk gekasseide en beboomde toegangsweg sluit aan bij de noordelijke toegangspoort.

De noordoostelijke en zuidoostelijke haakse bedrijfsvleugels worden ingenomen door ruime stallen van anderhalve bouwlaag onder steile S-vormige pannen zadeldaken. Een zuidelijke veldpoort maakt verbinding tussen de stalvleugels en de zuidwestelijke schuurvleugel.

De noordwestelijke vleugel met oorspronkelijke boerenwoning werd in 1848 gesplitst in twee huizen en werd nogmaals heringedeeld in 1926 met de bouw van een moderne woning in de westelijke hoek. De interbellumwoning is gericht naar de tuinzijde. In de zuidwestelijke vleugel zit langs de siertuinzijde een woonstuitbreiding met huiskapel, uitgebouwd tussen de interbellumwoning en de schuurvleugel.

In de omgevende siertuin ten zuiden van de schuur staan twee gekoppelde diephuizen en een verbouwd restant van een vroeger wagenhuis. Deze bouwvolumes maakten deel uit van een vroegere remise uit 1913, opgesplitst en aangepast in 1978-79 (mutatieschets 1978-1979/17).⁵⁸ (Bijlage 5.3. Documentatie, foto 42) Op de plaats van twee gesloopte serres staat een beeldbepalende linde ten zuiden van de schuur.

1.4.2. noordelijke toegangspoort tot het binnenerf

Een westelijke toegangsreef geeft uit op de noordelijke toegangspoort onder (kunst-) leien zadeldak. De geplafonneerde doorgang heeft zichtbare houten plafondbalken en een houten (verweerde) zoldervloer. De rechthoekige poort heeft een houten latei onder een korfboogvormige ontlastingsboog in baksteen. De doorgang wordt afgesloten door een groen geschilderde houten vleugelpoort, waarvan de linker deurvleugel ouder lijkt en een bewaarde sluitbalk heeft.

De toegangspoort maakt rechts een verbinding met de kopse gevel van de noordwestelijke vleugel, waar zich de boerenwoningen bevinden. Aan de linkerzijde wordt verbinding gemaakt met de geknikte noordoostelijke hoevevleugel, waar zich achtereenvolgens een klein bouwvolume en aansluitend de stallen bevinden. (Bijlage 2 bij het ministerieel besluit, Fotoregistratie, foto 3,4 en 5)

⁵⁸ Bron: Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen en bijhorende mutatiestaten Overijse, Afdeling III (Overijse), 1978-1979/17.

1.4.3. noordoostelijke en zuidoostelijke stalvleugels met 18de-eeuwse kern

- lager dienstgebouw in de noordoosthoek (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 10)

De noordelijke toegangspoort sluit aan de linkerkant (noordoosthoek) aan bij een klein bouwvolume met aanbouw aan de veldzijde. Dit haaks ingeplant bouwvolume is al zichtbaar ingetekend op de Ferrariskaart (1770) en de Primitieve kadasterkaart (1821).

Het bouwdeel sluit in een knik aan bij de noordoostelijke stalvleugel. Het witgeschilderde bakstenen bouwvolume op gepikte plint zit onder een apart, laag en mank zadeldak gedekt met (recent vernieuwde) pannen. Het bouwdeel toont zich aan de erfgevel als een klein 18de-eeuws dienstgebouw met twee inkomdeuren, die toegang geven tot twee aparte functionele ruimten.

De linker gevelpartij van het dienstgebouw heeft aan de erfzijde een lage rondboogvormige deuropening met zandstenen omlijsting en een flankerend rechthoekig klein venster. De rondboogige deur geeft toegang tot een ruimte die functioneel is ingericht als paardenstal met een typerende overwelfing van kleine troggewelven tussen ijzeren I- profielen.

De rechter gevelpartij van het 'dienstgebouw' wordt langs de erfzijde doorbroken door een bewaarde rechthoekige inkomdeur met rechthoekige hardstenen omlijsting en een toegevoegd 19de-eeuws rechthoekig venster met bewaard schrijnwerk. De geschilderde bakstenen binnenmuren vertonen oudere bouwsporen. De vloer is gelegd met gele tegels in klein formaat en het plafond bestaat uit witgeschilderde bakstenen troggewelven tussen metalen I-profielen.

Onder de dakrand van de erfgevel zitten twee kleine vensteropeningen van jongere datum en met bewaard schrijnwerk.

Het manke dak aan de achtergevel (veldzijde) wijst op een 19de-eeuwse vergroting. Aan de veldzijde springt het bouwvolume sterk vooruit. Het heeft het voorkomen van een kleine boerenwoning met centraal een donkergroen geschilderde strokendeur met flankerende vierkantige vensteropeningen.

Centrale stalpoort met flankerende vierkantvormige vensteropeningen en een met bakstenen gedicht laadvenster. Witgeschilderde bakstenen veldgevel op gepikte plint onder steil zwartpannenzadeldak.

- 19de-eeuwse aanbouw van het geknikt bouwvolume in de noordhoek (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 6)

In de linker muurwand van de paardenstal geeft een strokendeur verbinding met een 19de-eeuwse aanbouw. De verankerde bakstenen buitengevel is aan de veldzijde witgeschilderde en zit onder een pannen lessenaarsdak. De buitengevel van deze aanbouw wordt in de rechter gevelpartij doorbroken door twee rechthoekige vensters onder latei. Het bewaard schrijnwerk is beveiligd met diefijzers.

Ook hier is de binnenruimte overwelfd met kleine troggewelven tussen ijzeren I-profielen. De bewaarde vloer is gelegd met rode vierkante tegels van klein formaat (verweerd). In de gemeenschappelijke muur met de paardenstal zit een gedichte gebouchardeerde zware hardstenen omlijsting, die mogelijk correspondeerde met een haardopening (voor een bakoven of smidse) of met een oudere, lagergelegen inkomdeur in de kopse noordgevel.

- achterliggende smalle ruimte aan de noordoostelijke veldzijde

In de uiterste rechterhoek van de aanbouw zit een met drie treden verhoogde houten plankendeur onder latei, die toegang geeft tot een lange, smalle bedrijfsruimte. De ruimte loopt evenwijdig met de noordoostelijke veldzijde. Deze witgeschilderde bakstenen binnenruimte wordt overspannen met troggewelven tussen ijzeren I-profielen. De rechter binnenmuur vertoont heel wat bouwsporen die erop wijzen dat het om een oudere

buitenmuur gaat. De binnenmuur bewaart delen van oud metselwerk van rode Spaanse baksteen in groot formaat, een verhoogd klein verluchttingsraam, gedichte bakstenen muuropeningen en een gedichte poortopening.

- haakse stalvleugels met stalruimten (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 9)

De noordoostelijke en de haakse zuidoostelijke vleugel, in kern opklimmend tot minstens de 18de eeuw, worden ingenomen door grote stalruimten. Deze bedrijfsgebouwen tellen anderhalve bouwlaag onder steile doorlopende zadeldaken bedekt met zwarte S-vormige pannen. De bakstenen gevels zijn verankerd en zijn aan de erfzijde uniform witgeschilderd met gepikte plint.

De erfgevel van de noordoostelijke stalvleugel telt twee rondboogvormige deuropeningen met een zandstenen omlijsting en vier flankerende rechthoekige vensteropeningen. Onder de kroonlijst zitten op regelmatige afstand kleine steigergaten of verluchttingsgaten. In de erfgevel zitten sporen van kleine, gedichte vensteropeningen. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 8 en 11, foto 13)

De erfgevel van de zuidoostelijke stalvleugel is voorzien van vier rechthoekige deuren met zware gebouchardeerde blauwe hardstenen omlijstingen, geflankeerd door acht rechthoekige vensteropeningen. De zware lateien in mijtervorm worden ondersteund door uitgewerkte lateiconsolen. Eén van de deurlateien is gedateerd "1752". (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 12, 14) Twee houten laadvensters doorbreken de dakrand.

De bewaarde rechthoekige strokendeuren van de beide stalvleugels aan de erfzijde zijn donkergroen geschilderd. De rechthoekige vensteropeningen van de beide stalvleugels zitten tussen een latei en een onderdorpel. Ze zijn ingevuld met ijzeren raamwerk. De vensteropeningen zijn van jongere datum. Zij flankeren de omlijste deuropeningen en verlevendigen door hun ritmering de beide stalvleugels. De aanpassing van de muuropeningen in de stallingen voor beter licht en lucht getuigt van de veranderde bedrijfsvoering met uitbreiding van de veehouderij in het midden van de twintigste eeuw. Twee laadvensters in de zuidoostelijke stalvleugel met houten vensterluiken doorbreken de dakrand.

De witgeschilderde bakstenen noordoostelijke veldgevel (achtergevel) wordt in de rechter gevelpartij doorbroken door een metalen schuifpoort tussen een ritmiek van rechthoekige vensteropeningen. In de linker gevelpartij (oostelijke hoek) zitten een mechanische houten schuifpoort en jongere vierkante vensteropeningen. De mechanische poorten verbergen aan de binnenzijde een oudere houten poort. Een open wagenberging op zuilen onder een pannen lessenaarsdak is aangebouwd. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 32 en 33)

De bakstenen veldgevel van de zuidoostelijke stalvleugel (achtergevel) vertoont sporen van witschildering. De gevel wordt doorbroken door een ritmiek van rechthoekige vensteropeningen, toegevoegd rond het midden van de 20ste eeuw. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 31)

Binnen de stalvleugels is het gebruik van kleine troggewelven tussen ijzeren liggers functioneel en kenmerkend voor een bepaalde periode in de hoevebouw. Het maakt de binnenruimte herkenbaar als vroegere stal. De houten liggers van de troggewelven worden veelal bij het begin van de 19de eeuw vervangen door ijzeren liggers, waardoor een grotere overspanning mogelijk werd en de stalvleugels konden worden verruimd.

De noordoostelijke stalvleugel bestaat uit een grote stalruimte. De stal met poortuitgang naar de veldzijde wordt in de breedte overspannen door bakstenen troggewelven tussen ijzeren I-profielen.

De zuidoostelijke stalvleugel is ingedeeld in twee stalruimten, gescheiden door een geschilderde bakstenen tussenmuur met zijlingse doorgang. De linker stal is deels overspannen met troggewelven deels met een houten balkenzoldering op zware moerbalken of dwarsbalken. Vermoedelijk ontbreekt hier een vroegere tussenmuur of

dragende muur. De tweede rechter stal wordt in de breedte overspannen door zware moerbalken met bovenliggende balkenlaag. De zolder met houten vloerplanken werd er gebruikt als stapelruimte voor landopbrengsten. Onder de dakrand (erfzijde) zitten twee laadvensters met bewaarde luiken.

De kopse gevel in de uiterste zuidelijk hoek heeft een afgeschuinde poortdoorgang met zware houten vleugel deur.

1.4.4. zuidelijke veldpoort en de zuidwestelijke vleugel met schuurvolume

- zuidelijke veldpoort (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 18, 19 en 20)

In de zuidhoek verbindt een rechthoekige **veldpoort** met een bakstenen bouwdeel onder leien zadeldak de zuidoostelijke stalvleugel met een zuidwestelijke schuurvleugel. De rechthoekige poortdoorgang wordt aan beide zijden horizontaal afgeboord door een houten balk met korbeel, die aan de erfzijde steunt op een hardstenen console. De geplafonneerde doorgang heeft zichtbare houten plafondbalken en een houten zoldervloer.

Volgens de inventaris van 1975 was de houten veldpoort op de makelaar gedateerd "anno 1816".⁵⁹

- schuur (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 22)

Rechts aansluitend op de zuidelijke veldpoort staat de **zuidwestelijke schuurvleugel**. Het betreft een hoog en langgerekt schuurvolume van één bouwlaag onder zadeldak gedekt met S-vormige zwartpannen en met aan de erfzijde een aandak. De verankerde bakstenen erfgevel van de langsschuur is witgeschilderd op gepikte plint. De erfgevel wordt in de linker gevelpartij doorbroken door een kleine vensteropening en in de rechterhoek een houten plankendeur. De rechter gevelpartij van de schuurvleugel wordt aan de erfzijde doorbroken door vier hoge vensteropeningen die corresponderen met een achterliggend woongedeelte.

Het betreft het type van een zogenaamde Brabantse schuur met zijlings aangebrachte doorrit in de kopse gevel. In de puntgevel aan de veldzijde zit een korfboogvormige inrijpoort met kalkzandstenen boogstenen op hardstenen lijsten. Op de poortsleutel is de schuur gedateerd "1807". De witgeschilderde linkerzijgevel is gemarkeerd door vlechtingen en diverse uilengaten in de puntgevel. (Bijlage 2, Fotoregistratie, 25, 26 en 27)

De achtergevel van de schuur grenst aan de siertuin. De bakstenen achtergevel onder zwartpannen zadeldak wordt op regelmatige afstand doorbroken door vierkantvormig stalvensters van jongere datum onder latei (vroeg of midden 20ste-eeuws). (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 34 en 35)

De dakconstructie van de hoge schuur heeft een goed bewaard schuurgebinte met nog grotendeels behouden standvinken, die de zijlingse doorgang parallel met de erfzijde afbakenen en die de oorspronkelijke circulatie in de schuur herkenbaar maken. De overspanning wordt door standvinken verdeeld in twee beuken. De schuur telt drie (zichtbare) hoge stijlen met verankerde trekbalen. Een later aangebrachte bakstenen muur scheidt de tasruimte af. Het vrij intacte kapgebinte is nog zeldzaam bewaard en dateert mogelijk van circa 1800.

- constructie in de schuurvleugel met woongedeelte

Binnenin de schuur werd in de westelijke hoek een gesloten bakstenen constructie met schoorsteenkanaal ingebouwd. Het betreft een woongedeelte, dat zichtbaar is langs de tuingevelzijde. Het volume werd in het begin van de 20ste eeuw toegevoegd aan de woning in interbellumstijl. Het toegevoegde bouwvolume in de schuur stemt aan de siertuinzijde

⁵⁹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Inventaris onroerend erfgoed* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 29 oktober 2018).

overeen met de drie beluikte muuropeningen (beglaasde deur en twee flankerende vensters met roedeverdeling) en de uitgebouwde huiskapel van één travee. Aan de erfzijde stemt het woonvolume overeen met vier hoge vensteropeningen met schrijnwerk met roedeverdeling.

- lage aanbouw met stallingen voor kleine dieren (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 21)

Aan de erfzijde zit een lage aanbouw uit het midden van de 20ste eeuw. De witgeschilderde verankerde bakstenen gevel onder zwartpannen lessenaarsdak wordt doorbroken door vijf muuropeningen met kleine geklampte deuren onder stenen latei, als toegangen tot de vroegere varkenshokken. In de tussenliggende muurdammen zitten lichtgaten en bevinden zich op lage hoogte boven het maaiveld de typische rechthoekige muuropeningen voor het voeren.

- jongere wagenbergen aan de zuidoostelijke veldzijde (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 28, 29 en 30)

Aan weerszijden van de zuidelijke poortdoorgang zijn tegen de zuidelijkgerichte veldgevels twee witgeschilderde bakstenen gebouwtjes aangebouwd. Het zijn open loodsen of open wagenbergen dienstig voor veldkarren of landbouwtuigen. Zij zijn uit het midden van de 20ste eeuw en aangepast.

Het rechter gebouw heeft een puntgevel onder pannen zadeldak met een zichtbare houten overzoldering. In het linker gebouw onder pannen lessenaarsdak is een houten rechthoekige deur zichtbaar, die een bijkomende toegang geeft tot de schuur.

1.4.5. noordwestelijke vleugel met de vroegere boerenwoningen

- erfgevel met twee boerenwoningen (Bijlage2, Fotoregistratie 23 en 24)

De noordelijke toegangspoort maakt rechts een verbinding met de zichtbare zijgevel van de *noordwestelijke woonvleugel*, waar zich de *boerenwoningen* bevinden. Deze verankerde en witgeschilderde zijpuntgevel op gepikte plint telt hier anderhalve bouwlaag onder hoog leien zadeldak. Deze zijgevel wordt op het gelijkvloerse niveau doorbroken door beluikte 19de-eeuws rechthoekige vensters met geschilderd buitenschrijnwerk in T-verdeling. Een klein rechthoekig venster zit in de top. In deze zichtbare zijgevel wijzen sporen van verbouwingen, het manke dak en de sporen van muurvlechtingen op een verbreding en verhoging van een oudere structuur.

In 1848 wordt geregistreerd dat het 'huis' in de noordwestelijke vleugel ingedeeld wordt in **twee huizen of boerenwoningen**. De herverdeling van de gehele woonvleugel gebeurt opnieuw, wanneer in 1926 een woning wordt ingebouwd in de westelijke hoek van het hoevecomplex. Daarbij worden de zeven westelijke traveeën van de tweede of de linker boerenwoning toegevoegd aan de nieuwe hoofdwooning uit het interbellum.

De volledige erfgevel van de noordwestvleugel verkreeg een 19de-eeuws uitzicht door de aanpassing van de deur- en vensteropeningen. De erfgevel heeft tien zichtbare traveeën. Echter de talrijke bouwsporen in de erfgevels en diverse bouwnaden wijzen op een oudere, minstens 18de-eeuwse kern. De bedaking van de volledige woonvleugel vertoont centraal een bouwnaad en is gedekt met diverse soorten van leien, zowel natuur- als kunstleien. Boven de woningen wordt het dak doorbroken door eind 19de-eeuwse-begin 20ste-eeuwse dakkapellen in hout onder plat dak.

De beide boerenwoningen hebben een gecompartmenteerde tongewelfde kelder, waarbij de kelderdeur zich telkens bevindt onder de houten steektrap naar de zolderverdieping.

- een eerste boerenwoning of de rechter boerenwoning

Een **eerste woonhuis of rechter boerenwoning** sluit ten westen rechtstreeks aan bij de noordelijke toegangspoort. Dit boerenhuis of mogelijk de vroegere 'pachterswoning' is aan de erfzijde vijf traveeën breed en telt één bouwlaag onder een hoog leien zadeldak. De boerenwoning toont zich als een enkelhuis met rechts een deurtravee in een vlakke hardstenen omlijsting en vier beluikte rechthoekige venstertraveeën op een hardstenen onderdorpel en ingevuld met houten schrijnwerk in T-verdeling naar 19de-eeuwse vormgeving. De korte ontlastingsbogen duiden op een gewijzigde vormgeving van de muuropeningen. Het leiendak van deze eerste boerenwoning wordt aan de uiteinden doorbroken door geschilderde houten dakkapellen onder plat dak met centraal een kleinere, oudere dakkapel onder een leien tentdakje.

De drie linker traveeën horen bij het vroegere pachtershuis (rechterboerenwoning). Twee rechthoekige vensteropeningen zitten onder hardstenen lateien en zijn voorzien van diefijzers. De derde venstertravee zit hoger, hetgeen kan wijzen op een vroegere opkamer.

Het interieur van de rechter boerenwoning behoudt een midden 19de-eeuwse indeling van twee aansluitende vertrekken met smalle zijruimte. Het interieur is eenvoudig ingericht. De kamerbrede vloerbedekking verbergt mogelijk de oude vloer. Het plafond is sober bepleisterd en verbergt een onregelmatig samengestelde balkenlaag.

Achter de houten inkomdeur (erfzijde) van de rechter boerenwoning ligt een kleine inkomhal met tegelvloer. Rechts van de hal zit een bewaarde brede paneeldeur die toegang geeft tot een eerste voorkamer met sobere interieurinrichting. In de rechtermuurwand (noordkant) van deze voorkamer zit opeenvolgend een beglaasde deur, een ingebouwde muurkast en een paneeldeur. De bewaarde brede paneeldeur geeft toegang tot een lagergelegen dienstruimte, die nu ingericht is als een keuken (zonder erfgoedwaarde).

Een deels beglaasde trapdeur verbergt een ingesloten steektrap met kwartdraai naar de zolderverdieping. Aan de linkerzijde bevindt zich een bewaarde kapconstructie onder dakbeschoot. De later toegevoegde vlieringzolder is aangepast en heeft geen erfgoedwaarde. Rechts zit een toegevoegde tussenwand (zonder erfgoedwaarde) met een toegang tot een aanpalende zolder. Deze tweede zolder (linker gedeelte) met bewaarde dakconstructie, dakbeschoot en vloerbeplanking is gelegen op een hoger vloerniveau en loopt boven de linker boerenwoning. Dit niveauverschil vloeit vermoedelijk voort uit het licht hellend verloop van het grondniveau.

De kelderingang bevindt zich onder de trapruimte die naar de zolder leidt en wordt afgesloten door een brede strokendeur. De keldertrap is samengesteld uit bakstenen optreden bedekt met telkens een hardstenen trede. De trap zit ingesloten tussen een bakstenen ommuring. De diepgelegen kelder heeft een tongewelf, die (rechts) evenwijdig loopt met de veldzijde (achtergevel). De lange kelder is gecompartmenteerd en loopt verder tot de noordelijke zijpuntgevel. In deze noordhoek zit een open keldergat.

Aansluitend op de voorkamer (gelijkvloerse verdieping) zit een tweede voorname kamer. De momenteel leegstaande kamer is sober ingericht met weinig decoratieve elementen. Het plafond is sober bepleisterd en verbergt een onregelmatig samengestelde balkenlaag. De kamerbrede vloerbedekking verbergt mogelijk de oude vloer. In de linker muurwand zitten gekoppelde paneeldeuren, die verbinding geven tot twee toegevoegde functionele ruimtes (zonder erfgoedwaarde). In elk van de functionele zijruimte zit een bewaard venster met diefijzers beveiligd.

- een tweede woonhuis of de linker boerenwoning

In de vijf rechtse traveeën in deze noordwestelijke woonvleugel (erfgevel) zit een *tweede woonhuis of de linker boerenwoning* van één bouwlaag onder leien zadeldak. Het bouwdeel toont zich aan de erfzijde als een dubbelhuis met centrale deurtravee in een hardstenen omlijsting. Aan de rechterzijde zitten twee rechthoekige beluikte vensters met hardstenen dorpels en aan de linkerzijde een bouwspoor van een gedichte muuropening met aanpalend

een brede venstertravee uit het begin van de 20ste eeuw. Het brede vierlichtraam van de achterliggende keuken wordt opgevuld door gekleurde kleine glaspanelen tussen fijne houten roeden.

De centrale deurtravee (erfzijde) met houten paneeldeur geeft toegang tot een kleine inkomhal. Een centrale gang loopt vanaf de erfzijde naar een zware paneeldeur met bovenlicht. Het betreft een bijkomende inkomdeur aan de zijlingse inrit. De centrale gang heeft een fraaie decoratieve terrazzovloer, volgens een gangbare mode in het begin van de twintigste eeuw.

De leefruimten van de linker boerenwoning werden in 1926 toegevoegd aan de interbellumwoning. De interieurinrichting werd aangepast aan het wooncomfort uit het begin van de twintigste eeuw. In de rechtermuur van de inkomhal geeft een eerste deur verbinding met een voorname kamer met twee ramen gericht naar de erfzijde. Een tweede rechts van de centrale gang leidt naar een voorname kamer met drie ramen, uitkijkend op de zijlingse siertuin.

Beide kamers zijn sober ingericht in de stijl van het interbellum. Het plafond is eenvoudig bepleisterd en beschilderd en heeft een onderliggende, mogelijk oudere, balkenlaag. Elke kamer heeft een eenvoudige schouwmantel en een vloer gelegd in parket. Een gebogen vleugeldeur met glazen panelen vormt verbinding tussen de beide voorname kamers.

De keuken bevindt zich links van de centrale gang (erfzijde). Opvallend zijn de ingebouwde wandkasten van houten panelen en het brede keukenraam ingevuld met gekleurde glaspanelen in paarse tinten, gericht naar de erfzijde. De tegelvloer is gelegd met zeshoekige tegeltjes in een patroon van rood en wit.

De kelderingang bevindt zich in het keukenvertrek, links van de centrale gang onder een deels zichtbare, maar ingesloten houten trap naar de eerste verdieping.

De kelder wordt afgesloten met een omlijste paneeldeur. De keldertrap is samengesteld uit bakstenen optreden bedekt met telkens een hardstenen trede. De trap zit tussen een wentelende bakstenen ommuring. De diepgelegen **kelder** bestaat uit een lange overwelfde keldergang, die (rechts) evenwijdig loopt met de erfgevel en die zijdelings toegang geeft tot een aantal kelderruimtes onder *tongewelf*. Eén van de compartimenten is ingericht als wijnkelder met gemetselde wijnrekken. De keldergang wordt verlicht en verlucht door twee kleine keldergaten met diefijzers in de erfgevel.

Links van de centrale gang (linker boerenwoning) geeft een beglaasde vleugeldeur toegang tot een voorname eetkamer, die aansluiting geeft met de inkomhal van de interbellumwoning uit 1926.

Tussen de keuken en de voorname eetkamer bevindt zich links van de centrale gang een met een paneeldeur afgesloten trapruimte. Een houten steektrap met linker draai komt uit op de centrale overloop. De zolderruimte is volledig ingenomen door sober ingerichte slaapkamers onder dak. Deze zolderkamers zijn allen geschikt rond een centrale overloop met aan weerszijden een centrale gang. De aangepaste kamers hebben geen bijzondere decoratieve erfgoedelementen. De vermoedelijk bewaarde dakconstructie is verscholen achter betimmering of pleisterwanden met behangsel.

De kelderingang bevindt zich in het keukenvertrek, links van de centrale gang onder een deels zichtbare, maar ingesloten houten trap naar de eerste verdieping.

De kelder wordt afgesloten met een omlijste paneeldeur. De keldertrap is samengesteld uit bakstenen optreden bedekt met telkens een hardstenen trede. De trap zit tussen een wentelende bakstenen ommuring. De diepgelegen **kelder** bestaat uit een lange overwelfde keldergang, die (rechts) evenwijdig loopt met de erfgevel en die zijdelings toegang geeft tot een aantal ruimtes onder tongewelf. Eén van de compartimenten is ingericht als wijnkelder met gemetselde wijnrekken. De keldergang wordt verlicht en verlucht door twee kleine keldergaten met diefijzers in de erfgevel.

- zuidwestelijke achtergevel of gevel aan de zijdelingse siertuinzijde (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 44)

Terwijl de erfgevel van de woonvleugel een 19de-eeuwse uitzicht heeft behouden, verkreeg de achtergevel, die gericht is naar de zijdelingse siertuin met oprit, een vroeg-20ste-eeuwse uitzicht. Deze noordwestelijke tuingevel telt tien traveeën. Een zichtbare bouwnaad verdeelt de bakstenen gevel in drie linker traveeën en zeven rechter traveeën.

De drie linker traveeën horen bij het vroegere pachtershuis (eerste boerenwoning). Twee rechthoekige vensteropeningen zitten onder hardstenen lateien en zijn voorzien van diefijzers. De derde venstertravee zit hoger, hetgeen kan wijzen op een vroegere opkamer. Aan de tuinzijde wordt de leien bedaking boven dit bouwdeel doorbroken door twee kleine dakkapellen onder schilddakje. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 45)

De zeven rechter traveeën werden langs de noordwestelijke siertuinzijde aangepast aan de stijl van de aanpalende hoofdwoning uit de interbellumperiode. De buitengevel is opgevat als een dubbelhuis. De centrale toegangsdeur is een paneeldeur met decoratief bovenlicht en heeft een rechthoekige hardstenen omlijsting. De flankerende rechthoekige vensters op hardstenen dorpels zitten laag boven het maaiveld. Het buitenschrijnwerk is witgeschilderd en alle glasramen hebben een identieke roedeverdeling. De ritmerende witgeschilderde luiken zijn recent vernieuwd naar een gelijkaardige vormgeving. Zij geven aan deze tuingevel het uitzicht van een landelijke villawoning. De doorlopende bedaking is langs de tuinzijde bedekt met kunstleien. Drie grote dakramen onder kunstleien schilddak verlevendigen het hoge zadeldak. De gevel en bedaking langs de zijdelingse siertuin is heropgefrist en gerenoveerd. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 44)

1.4.6. zuidwestelijke schuurvleugel met in de westhoek een woning uit 1926

Aansluitend op de schuur werd in de westelijke hoek van de hoeve in 1926 door de familie Coppijn-Doret een driegevelwoning ingebouwd met typerende traditionele en regionalistische kenmerken. De architect is momenteel niet gekend; er is geen bouwplan beschikbaar in de openbare archieven.

De erfgevel vormt de achtergevel van de villa en verleent toegang tot het achterhuis van de 'nieuwe' woning, die gericht is naar de siertuin. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 24)

De erfgevel van de interbellumwoning betreft een witgeschilderde baksteenbouw met hoge puntgevel, die haaks is ingeplant op de zuidwestvleugel. De tweede bouwlaag met bovenliggende puntgevel is sterk vooruitspringend en wordt opengeboken door twee muuropeningen ingevuld met driedelige ramen met roedeverdeling. Het gelijkvloerse niveau telt een achterdeur en een venster, dat is ingevuld met een driedelig raam met bovenlicht. Boven de deur zit een omlijst verlichtingsvenstertje of mogelijk een nis.

Tegen de erfgevel staat vlak naast de huisingang een smalle **aanbouw** onder pannen lessenaarsdak met open toegang, waar zich een lange ijzeren armpomp voor putwater bevindt. Het open pomphuisje is een typerend kenmerk bij oude Brabantse boerenhuizen. Het oudere metselwerk op het gelijkvloerse niveau (erfzijde) doet vermoeden dat hier nog een kern van de 18de-eeuwse schuurvleugel zit. Het woonvolume werd hier tevens uitgebreid met een gedeelte van de schuurvleugel. Dit woongedeelte, toegevoegd bij de bouw van de interbellumwoning aan de erfgevel wordt doorbroken door vier éénlichten onder latei. Het muurvlak aan de erfzijde wordt tevens ondersteund door een steunbeer of mogelijk een vroegere uitwendige schoorsteenschacht.

De bouw van een luxueuze woning in 1926 kadert in het toenmalige streven van de welstellende eigenaars naar een hoog wooncomfort binnen de nieuwe landelijke wooncultuur. Er wordt aandacht besteed aan de planindeling, het wooncomfort en de woninginrichting. De leefruimten worden verbonden met de tuin.

Voor de buitengevels, gericht naar de siertuin, werd gebruik gemaakt van de traditionele materialen zoals baksteen, witsteen en arduin. De interbellumwoning toont zich als een

baksteenbouw onder een groot pannen zadeldak met dakvensters, dakkapellen en trapgevel aan één zijde. Kenmerkend zijn het gebruik van witte natuursteen voor de zware omlijsting van de rondboogvormige inkom, de zware lateien boven de rechthoekige muuropeningen en de zwaar uitgewerkte schoorsteenaanzet met sieranker tegen de zuidwestelijke gevel. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 38 en 40)

De **inkom** van de **hoofdwoning** ligt aan een brede in grind aangelegde oprit, die vanaf het toegangshek tot aan de achterliggende secundaire toegang loopt. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 41, 42 en 43) De voorgevel vormt een diephuis van twee bouwlagen en drie traveeën onder hoge puntgevel gevat tussen een steil zadeldak onder zwarte pannen. De centrale rondboogvormige inkom domineert de voorgevel in rood baksteenmetselwerk van klein formaat. De inkom wordt opvallend gekenmerkt door het gebruik van witte natuursteen voor de zware geblokte omlijsting met zware sluitsteen en rustend op een gebouchardeerde hardstenen voetstuk. De rondboogige stroken inkomdeur met sierhensels is bereikbaar via een sierlijke boogvormige stenen trap van drie treden, samengesteld uit zware blokken van hardsteen. De rechthoekige muuropeningen op het gelijkvloerse niveau en op de verdieping hebben typerende zware lateien boven de hoge vensters en zijn beluikt met geschilderde tweedelige houten panelen. In de puntgevel zitten twee gekoppelde vensteropeningen op een druiplijst, die afgesloten worden door houten luiken.

Een klein muurdeel van de **achtergevel (erfzijde)** is zichtbaar op de bovenverdieping aan de kant van de oprit. In het bakstenen muurvlak zit een zijlicht met zware latei.

De naar de siertuinzijde gerichte **zijgevel** van de interbellumwoning telt één bouwlaag en bestaat uit vier onregelmatige en sterk verspringende muurpartijen. Het steile zwartpannen zadeldak eindigt op een dakoverstek met brede goot. Drie kenmerkende dakkapellen onder kunstleien schilddak zijn in de dakhelling ingewerkt en verlevendigen het uitzicht. Zij zijn van verschillende grootte en zijn afwisselend ingevuld met tweelicht- en drielichtvensters met fijne roedeverdeling. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 40)

Het metselwerk van de tweede muurpartij (linker kant) is sterk uitspringend en eindigt op een bakstenen topgevel, die wordt bekroond met een markante massieve schoorsteen, die hoog boven de nokhoogte doorloopt. In de zwaar uitgewerkte schoorsteenaanzet, afgelijnd met hardstenen blokken, zitten twee beluikte vensters waartussen een wapenschild met helm is ingewerkt. De bakstenen schoorsteenschacht is decoratief uitgewerkt met hardstenen hoekstenen en muurbanden en is versierd met een sieranker. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 39)

Op het gelijkvloerse niveau wordt de tuingevel doorbroken door twee hoge, beluikte éénlichtvensters. De derde en vierde muurpartij (rechterkant) zijn telkens achteruitspringend. De derde muurpartij wordt doorbroken door drie vensters onder doorlopende latei, elk onder een kleine ontlastingsboog. In de vierde muurpartij zit een vierdelige beglaasde terrasdeur, die bereikbaar is via hardstenen treden, die uitgeven op een klein verhoogd terras.

Het zadeldak van de interbellumwoning wordt aan de rechterzijde begrensd door een bakstenen trapgevel van acht treden, die eindigt op een schouw.

Aansluitend aan de interbellumwoning zit in de schuurvleugel een **huiskapel** met driezijdige sluiting onder een leien dak. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 49) De brede rondboogvormige muuropeningen zijn met natuursteen omlijst en worden ingevuld met glas-in-loodramen met kleurrijke figuratieve en geometrische voorstellingen. De leien bedaking wordt op de hoek bekroond met een ijzeren sierkruis. Aan de rechter zijkant zit een klein rechthoekig portaal onder lessenaarsdak met een omlijste houten toegangsdeur met rondboogvormig bovenlicht ingevuld met gekleurd glas in lood, die toegang geeft tot de kapel.

Voortgaande op de kadastrale mutatieschetsen is de bouw van de huiskapel in neostijl gelijktijdig te situeren met de interbellumwoning.

De huiskapel staat haaks op een woonvolume dat is ingebouwd in de schuurvleugel. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 36) De gevelpartij aan de tuinzijde is drie traveeën breed en telt één bouwlaag hoog onder doorlopend steil zwartpannen zadeldak, dat met een zichtbare bouwnaad doorloopt in het dak van de schuur. Drie hoge vensteropeningen onder latei doorbreken de tuingevelzijde op de gelijkvloerse verdieping. De vensters hebben witgeschilderde luiken en zijn ingevuld met ramen met fijne roedeverdeling. De leefruimte en de achterliggende dienstruimten zijn samen met de kapel geïntegreerd bij de interbellumwoning.

De interieurinrichting van het hoofdhuis is sober maar kwalitatief ingevuld.⁶⁰ Het interieur behield een aantal kenmerken in de stijl van het interbellum, zoals vloeren in tegels van groot formaat gelegd in wit en zwart patroon, een breed wentelende houten spijltrap, parketvloer op de verdieping, bewaard schrijnwerk van deuren en ramen, verschillende massieve en decoratieve schouwmantels.

In het driezijdige koor van de geïntegreerde huiskapel staat een decoratief, ovaalvormig stenen altaar in art-decostijl. De grote vloertegels liggen in een patroon van wit en zwart.

1.4.7. dienstgebouwen in de siertuin ten zuiden van de schuurvleugel

Ten zuiden van de schuurvleugel aan de rand van de siertuin bevinden zich losstaande dienstgebouwen van een vroegere remise uit 1913. De vroegere remise bestaat uit twee gekoppelde diephuisen onder pannen zadeldaken tussen hoge topgevels. De wit beschilderde bakstenen erfgevels met zwarte plint worden doorbroken door rondbogige deur- en vensteropeningen. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 53)

De gekoppelde dienstgebouwen behielden het uitwendig voorkomen, kenmerkend voor de periode rond 1900, enerzijds als stalvleugel voor paarden en anderzijds als vroegere personeelswoning.

Het linker (noordelijk) bouwvolume is functioneel ingericht als paardenstal met bewaarde paardenboxen. De driezijdige boxen zijn samengesteld uit houten panelen met bovenaan een spijlenhek tussen ijzeren kolommen, bekroond met bolmotief. Het interieur van de paardenstal is functioneel ingericht, met zwart- en witgeschilderde muren en een bevloering van kleiklinkers met centraal een cirkelvormig patroon met afloop naar een centraal roostertje. De muurwanden worden doorbroken door rondbogige en halfcirkelvormige vensters met (vernieuwd) houten schrijnwerk. Een opmerkelijk erfgoedelement is het bewaard plafond in witgeschilderde bakstenen troggewelven tussen metalen I-profielen. De gewelven zijn recent gerestaureerd.

Het rechter diephuis vormt een vroegere personeels- of dienstwoning met een gelijkaardig uitwendig voorkomen en volume als de aanpalende paardenstal. De geschilderde puntgevel wordt enkel doorbroken door een rondboogvormige vensteropening op de eerste verdieping. Het interieur van de vroegere dienstwoning werd⁶¹ aangepast en heeft geen erfgoedwaarde. Getoogde muuropeningen in de zijgevel verlichten de leefruimten, die gericht zijn naar een apart en door hagen afgesloten tuin.⁶² (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 52) De in 1978 toegevoegde woonuitbreiding aan de achterzijde van de personeelswoning heeft geen erfgoedwaarde en behoort niet tot de beschermde afbakening.

Tegenover de dienstgebouwen staat een klein vierkantig bakstenen gebouw onder (vernieuwd) pannen lessenaarsdak. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 56) Dit verankerd en witgeschilderd gebouwtje met gepikte plint behoorde tot de remise. Dit vroeger wagenhuis doet dienst als garage. In de voorgevel zit een recente garagepoort (zonder erfgoedwaarde) onder houten latei. De oorspronkelijke overluifeling tussen de beide

⁶⁰ De interbellumwoning kom niet worden bezocht. De korte beschrijving is gebaseerd op recente foto's die ter beschikking werden gesteld.

⁶¹ Het interieur kon niet worden betreden. Er zijn geen foto's beschikbaar.

⁶² De tuin behoort tot een apart perceel, dat niet is opgenomen in de afbakening als monument.

bouwdelen van de vroegere remise werd in 1978 verwijderd. De doorgang tussen de bijgebouwen is gekasseid. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 51)
Twee afzonderlijk gelegen kleine serres uit 1913 zijn inmiddels gesloopt.

1.4.8. omgeving van het Hof ter Holst

Het Hof ter Holst ligt te midden van akkers, hooiland en siertuin. De bossen ten westen en zuiden en de hoge rug ten noorden van het plateau bevorderen de visueel geïsoleerde ligging van de hoeve en versterken het solitaire karakter van het als ontginningshoeve gestichte landbouwcomplex. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 55 en 56) Vanaf de westelijke inrit en de hoofdtoegang is er een visuele verbinding met de kerk van het ten noordwesten gelegen dorp Maleizen.

De **noordwestelijke toegangsweg** die reeds in 1695 staat afgebeeld, vervult vandaag nog steeds de rol als hoofdtoegang tot het hoevecomplex van Ter Holst. De ingesneden inrit met steile taluds langs weerszijden daalt hier de westelijke flank van de kouter af tot aan een beekvalleitje waar een bufferbekken werd aangelegd. De kasseien van de inrit zijn aangelegd in wildverband. De toegangsweg heeft een relatief jonge dreefbepanting van cultuurpopulieren, aan het begin van de inrit bij de hoeve aangevuld met twee gewone essen. De onderbepanting van in bolvorm gesnoeide gewone beuk heeft geen erfgoedwaarde. Langs de zuidzijde wordt de bomenrij van de inrit afgeboord door een geschoren meidoornhaag (*Crataegus monogyna*), mogelijk nog een restant van de afsluitingshaag van de vroegere boomgaard. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 1 en 2)

De **siertuin** langs de noordwestelijke buitenzijde van het Hof ter Holst is minstens sinds het begin van de 19de eeuw als siertuin in gebruik. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 45 en 46) Vandaag is de tuin toegankelijk via een sierlijk zwart geschilderd smeed- en gietijzeren hek. Het hek bestaat uit twee hekvleugels met klimmend beloop naar de makelaar en is opgebouwd uit vierkante stijlen en regels en dunne, ronde metalen spijlen. In het onderste register van het hek is in fijn metaaldraad een ruitvormig patroon aangebracht. De dubbel gebogen ontduubelde bovenregels worden van elkaar gescheiden door verankerde ringen en is bovenaan versierd met liggende voluten. Het hekwerk hangt tussen vierkante bakstenen hekpijlers, uitgevoerd met een inspringende hoek voor de ophanging van het hek. De witgeschilderde hekpijlers zijn voorzien van een hardstenen voet en deksteen.

De witgeschilderde, noordelijke hekpijler sluit ten noorden aan op een terugwijkende, geschoren ligusterhaag (*Ligustrum ovalifolium*). (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 48 en 49) Het terugwijkend tracé van de haag zorgt ervoor dat een tamme kastanje (*Castanea sativa*) met een stamomtrek van 386 cm (gemeten op 150 cm hoogte) nu buiten de siertuin staat. Vermoedelijk behoorde de boom in een vroegere fase wel tot de tuin.

De zuidelijke hekpijler maakt deel uit van een korte witgeschilderde, manshoge omheiningmuur, afgedekt met een ezelsrug van zwarte mechanische pannen, die aansluit bij de woning. Vlakbij de ingang is naast deze muur een bontbladige gewone esdoorn (*Acer pseudoplatanus* 'Leopoldii') met een stamomtrek van 195 cm (standaard gemeten op 150 cm hoogte) aangeplant. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 48) Tussen de siertuin en de woning ligt een brede in grind aangelegde oprit (zonder erfgoedwaarde), die vanaf het toegangshek tot aan de achterliggende secundaire toegang loopt. Een gekasseide goot en boordsteen scheiden de oprit van de siertuin. De siertuin zelf bestaat uit een gazon afgeboord met een smalle, licht slingerende strook sierbepanting bestaande uit relatief jonge bomen, struiken en vaste planten. Tussen de oprit en de woning siert een gemengde groep van groenblijvende, in vorm gesnoeide struiken de voet van het gebouw. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 50)

Het grootste deel van het **erf** van het hoevecomplex is bedekt met kasseien. Eén kasseistrook is als een weg aangelegd en verbindt beide toegangspoorten, dwars daarop sluit een kasseistrook aan bij het woonhuis. De kasseien, aangelegd in halfsteensverband, liggen tot tegen de gevels van het erf. Voor de zuidoostelijke stalvleugel is een

onregelmatige vierhoek met één afgeronde zijde ten zuiden met gazon bedekt. Deze zone is afgeboord met een verhoogde kasseiboord en op de vier hoeken met een bolvormig gesnoeide buxus versierd. Op deze locatie was volgens een oude foto uit circa 1910 de mesthoop van de hoeve gelegen⁶³. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 7, 8 en 9)

Vlak buiten de zuidelijke toegangspoort en aan de poort van de grote schuur is in de kasseiaanleg een cirkelvormig patroon aangelegd. Deze aanleg zou mogelijk kunnen verwijzen naar een gebruik als dorsvloer. (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 26)

Tussen de zuidgevel van de grote schuur en de remise, nu als garage in gebruik, werd na afbraak van de in 1913 kadastraal geregistreerde serres, een kleinbladige **linde** of winterlinde (*Tilia cordata*) aangeplant. Deze linde staat in een verhoogde bak waarvan de rand uit gemetste kasseien is opgetrokken en heeft een onderbeplanting van klimop. De solitaire, beeldbepalende linde met hoge takvrije stam heeft momenteel een stamomtrek van 340 cm (standaard gemeten op 150 cm hoogte). (Bijlage 2, Fotoregistratie, foto 46 en 47)

1.5. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het bouwkundig goed, waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt, is vastgesteld tijdens de plaatsbezoeken op 26 oktober 2017 en 27 juni 2018. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Het interieur van de hoevegebouwen, met stallen en de beide boerenhuizen, van het Hof ter Holst werd bezocht op 27 juni 2018.

De huidige leegstaande stallen in de noordoostelijke en zuidoostelijke vleugels hebben nood aan onderhoud en/of restauratie, meer bepaald het metselwerk en de schildering van de binnenmuren. Er zijn lacunes in gedeelten van de houten balkenlagen in het plafond en de zoldervloeren. In bepaalde delen van de stallen zijn er ontbrekende delen in de troggewelven.

De leefruimten op de gelijkvloerse verdiepingen en de zolderverdiepingen van de beide boerenhuizen zijn niet meer in gebruik. Door de leegstand is er nood aan onderhoud van het houtwerk op de zolderverdieping.

Het terreinbezoek voor de omgeving van Ter Holst vond plaats op 27 juni 2018.

In het algemeen zijn de gekasseide ingesneden toegangsweg en het deels gekasseide en deels in gazon gelegde erf van het Hof ter Holst gaaf en herkenbaar. Tussen de vitale, nog jonge dreefaanplanting langs de inrit staat zeer beperkt storende opslag van jonge es en gewone esdoorn. De meidoornhaag als vermoedelijk relict van de vroegere boomgaard, is in goede conditie en wordt regelmatig geschoren.

In de siertuin is de aanwezige beplanting, op de bontbladige esdoorn en tamme kastanje na, van recente oorsprong en heeft geen erfgoedwaarde. De border bestaat voornamelijk uit vaste planten en slechts een beperkt aantal struiken. Beide parkbomen zijn aangeplant vlakbij de toegang tot de tuin en verkeren in goede conditie. Het smeedijzeren hek vertoont roestsporen.

⁶³ DE BOECK I. 2001: *Van Vesalius, chocolade en kloosterzusters, XXIIste bijdrage over de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, Beierij van IJse, Overijse*, 20.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden

Historische waarde

Het Hof ter Holst heeft een vroege ontstaansgeschiedenis die minstens teruggaat tot het derde kwart van de 13de eeuw, wanneer de site een eerste maal wordt vermeld in een akte als feodaal bezit van hertog Jan I van Brabant, dat in leen wordt gegeven aan ridder Arnoud van IJse. De site bezit een belangrijke historische waarde omdat het een representatief voorbeeld is van een solitaire ontginningshoeve met heerlijke rechten in het Zoniënwood uit de periode van de Grote Ontginningen in de 11de-13de eeuw. Het hoevecomplex getuigt van deze eeuwenlange agrarische ontwikkeling en gebruik van het plateau van Ter Holst.

De gesloten hoeve met een noordelijke en zuidelijke toegangspoort is een goed herkenbaar 18de-eeuws hoevecomplex met aanpassingen in de 19de en 20ste eeuw, gegroeid uit een middeleeuwse 'cense' of cijnshof tot een welvarende landbouwexploitatie tijdens het ancien regime in eigendom van voorname, veelal adellijke families. De verfraaiing van de omgeving van het hoevecomplex met de aanleg van een gekasseide inrit en de aanwezigheid van een siertuin sinds minstens de eerste helft van de 19de eeuw, onderstrepen eveneens het feit dat het hoevecomplex vaak ook dienst deed als residentie voor de welstellende eigenaars. De gekasseide inrit, het gekasseide erf met de gazonstrook die verwijst naar de vroeger locatie van de mestvaalt en de siertuin met smeedijzeren toegangshek verhogen de contextwaarde van het gebouwencomplex.

Architecturale waarde

Het Hof ter Holst is een representatief en goed bewaard voorbeeld van een gesloten hoevecomplex, dat als hoevetype veelvuldig voorkomt in de vruchtbare leemgronden van Brabant en Haspengouw. De middeleeuwse ontginningshoeve Hof ter Holst ontwikkelde zich zeker vanaf het midden van de 17de eeuw tot een hoeve met een U-vormige plattegrond, langs drie zijden ingesloten binnenerf en aan de vierde zijde afgesloten door een hoog poortgebouw. De 17de-eeuwse en vroeg 18de-eeuwse iconografische en cartografische bronnen bevestigen dit beeld. De ontwikkeling tot het gesloten hoevetype op het eind van de 18de eeuw is het gevolg van de schaalvergroting van de landbouw met de behoefte aan langgerekte stallen en hoge schuurvolumes.⁶⁴ De rationele architectuur van een gesloten hoeve is vooral gericht op een gemengd bedrijf met nutsruimten voor het stallen van vee en voor het bergen van de landvruchtenproductie in schuurruimten en met de mestvaalt op het binnenerf, zonder daarbij al te grote afstanden tussen de diverse bedrijfsgebouwen te creëren. Het ruimtevolumen van de bestanddelen, in het bijzonder van de schuur, staat in rechtstreeks verband met de vruchtbaarheid van de bodem. Het gesloten hoevetype sluit zich beschermend af van de omgeving door zijn architecturaal karakter. De gesloten buitengevels worden aanvankelijk enkel doorbroken door hoog geplaatste verluchttingsgaten of kleine getraliede vensters. De hoeve is slechts toegankelijk langs overluidende poortdoorgangen gericht naar het binnenerf of naar het omliggend veld. De deuren en vensters van de woon- en bedrijfsgebouwen zijn gericht naar het binnenplein. Pas vanaf de vernieuwende bedrijfsvoering in de 20ste eeuw en door het toenemend aandeel van de teelt van grootvee, worden de stalgevels doorbroken door grotere venster-, deur- en poortopeningen.⁶⁵

De gesloten hoeve Hof ter Holst vormt een sterk beeldbepalend ensemble met een nog authentiek bewaarde configuratie, opgebouwd uit twee haakse, lang gestrekte

⁶⁴ TREFOIS C. 1978: *Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur*, Sint-Niklaas, 163-174.

⁶⁵ TREFOIS C. 1978: *Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur*, Sint-Niklaas, 163-174.

hoevevleugels verbonden door toegangspoorten in de noord- en zuidhoek en gegroepeerd rond een gesloten binnenerf. De hoevegebouwen dateren minstens uit de 18de eeuw, met vergroting en aanpassingen in de 19de eeuw en uiteindelijk aangevuld met een geïntegreerde landelijke moderne woning uit het begin van de 20ste eeuw. De wijzigingen zijn illustratief voor de bouwevolutie van het agrarische erfgoed.

Opvallend decoratief en beeldbepalend is het repetitief doorbreken van de haakse stalvleugels met telkens een in steen omlijste deuropening geflankeerd door twee vensteropeningen tussen latei en onderdorpel.

De hoge langsschuur in de zuidwestelijke vleugel heeft op de kopse gevel een typerende zijlingse korfboogvormige inrijpoort, met gedateerde poortsleutel '1807'. Het betreft een graanschuur van het Brabants type waarbij de doorgang en de dorsvloer in de lengterichting zijlings gelegen is naast de tasruimte of stapelruimte. Het oorspronkelijk kagebinte is goed bewaard, wat nog vrij zeldzaam voorkomt in Vlaanderen. Typerende houten standvinken bakenen de doorgang af en maken de oorspronkelijke circulatie in de schuur herkenbaar.

De oude boerenwoning in de noordwestvleugel werd opgedeeld in 1848 in twee huizen met aparte deуроtoegangen. De beide boerenwoningen verkregen een typisch midden 19de-eeuws voorkomen door het gebruik van rechthoekige deur- en vensteropeningen met schrijnwerk in een 19de-eeuwse vormgeving. De buitengevels vertonen bouwsporen die wijzen op een minstens 18de-eeuwse kern, zoals bouwnaden, muurvlechtingen en gedichte muuropeningen onder gemetselde ontspanningsbogen.

In de westelijke hoek van de hoeve werd in 1926 een ruim woonhuisvolume in interbelumstijl toegevoegd. Met zijn traditionele en regionalistische kenmerken is dit moderne woonhuis een representatieve getuige van de vernieuwde en luxueus gerichte landelijke wooncultuur van de welstellende eigenaar/uitbater-bewoners tijdens het interbellum. Een opvallend architecturaal kenmerk is de zwaar uitgewerkte schoorsteenaanzet met hoge massieve schoorsteenschacht met sieranker en oud wapenschild. Aan de zuidwestelijke gevel, gericht naar de siertuin en aansluitend bij de schuur, werd in het begin van de 20ste eeuw een driezijdige huiskapel in neostijl opgericht. Typerend voor het nieuw landelijk wonen is het open gericht zijn van de comfortabele leefruimten naar de omgevende siertuin.

Ten zuiden van de schuur en in de zuidelijke hoek van de siertuin bevinden zich deels aangepaste gebouwen van een vroegere remise uit 1913. De architecturale kwaliteit van de functionele dienstgebouwen en hun inplanting in de siertuin weerspiegelt de welvaart van de hoeve-uitbaters in het begin van de 20ste eeuw en hun streven naar een hogere, meer luxueuze wooncultuur.

Esthetische waarde

Het Hof ter Holst, met zijn streekgebonden identiteit als gesloten hoeve van het Brabantse type, heeft een hoge belevingswaarde door de harmonie tussen de traditionele hoevevleugels met inplanting rond een centraal open erf. De beeldkwaliteit van de herkenbare historische bouwvolumes is hoog door de schaal, de verhoudingen, de eenvormige afwerking en kleurstelling van de bakstenen gevels aan de erfzijde en veldzijde, de steile dakvormen, de ritmiek van de in steen omlijste venster- en deuropeningen met bewaard schrijnwerk.

Het hoevecomplex van Ter Holst nestelt zich hoog op de westelijke flank van het plateau van Maleizen. Het witgeschilderde gesloten complex, omringd door de open kouter ten noorden en westen en door bos omzoomde voormalige boomgaard en tuinen ten zuiden, bezit een grote esthetische waarde. De ingesneden, gekasseide inrit met begeleidende bomenrijen, het cirkelvormig patroon in de kasseiaanleg bij de zuidelijke toegangspoort en de via een smeedijzeren hek toegankelijke siertuin verhogen de esthetische waarde van het ensemble. De aanleg van het gekasseid erf met een strook deels in gazon verhoogt het karaktervolle beeld van het binnenerf. De kleinbladige linde ten zuiden van de hoeve en ten noordwesten van de paardenstal vormt een beeldbepalend element.

Ruimtelijk-structurende waarde

Met zijn geïsoleerde ligging op de westelijke flank van het plateau van Maleizen domineert het Hof Ter Holst het omringend open akkerlandschap ten noorden en oosten. Vanaf de toegangspoort is er een visuele verbinding met de kerk van Maleizen, waarmee Ter Holst een historische connectie heeft. Beiden kenden ongeveer in dezelfde periode hun ontstaan. De smalle, in het terrein ingesneden inrit met begeleidende bomenrijen verhoogt de ruimtelijk-structurende waarde van het geheel.

2.2. Motivering van het type bescherming

Het gesloten hoevecomplex Hof ter Holst wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemene belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

Omwille van de bouwkundige aard van de onroerende goederen, de typologische ensemblewaarde van het geheel en de samenhang tussen interieur en exterieur van de hoevevleugels wordt de hoeve beschermd als monument. Een bescherming als monument biedt de beste garantie op de bewaring van de in hoofdstuk 2.1. van dit beschermingsdossier omschreven erfgoedwaarden.

Het gesloten hoevecomplex Hof ter Holst wordt vanwege de hoge ensemblewaarde en authenticiteit beschermd als monument. De oprichting van het Hof ter Holst gaat historisch terug tot de feodale ontginningsfase van de 12de tot de 13de eeuw. De architecturale configuratie van de hoevevleugels rond een binnenhof gaat minstens terug tot de 18de eeuw.

De aanpassing van de boerenwoningen in de 19de eeuw en de inplanting van een interbellumwoning met siertuin en dienstgebouwen in het begin van de 20ste eeuw getuigen van de evolutie in de wooncultuur van de welstellende hoeve-uitbaters.

2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

De afbakening als monument is gebaseerd op de historische kadastrale begrenzing in relatie tot de herkenbaarheid en de erfgoedwaarden van de verschillende onderdelen van het erfgoedrelict.

De afbakening van de bescherming als monument valt samen met de historische inplanting als een feodale ontginningshoeve op het Zoniënwood en met de kenmerkende vormgeving als gesloten hoevecomplex van het Brabantse type met binnenerf, waarvan de configuratie teruggaat tot eind 17de, minstens 18de eeuw.

De jongere open aanbouwen en wagenhuizen aan de buitengevels van de hoevevleugels worden meegenomen, omdat zij behoren tot de historische bedrijfsontwikkeling van de hoeve.

De noordwestelijke hoevevleugel met boerenwoning, opgedeeld in twee aparte huizen in 1848, behield het typerend voorkomen van 19de-eeuwse boerenwoningen, zowel uitwendig en met behouden inwendige structuur.

De modernisering van het wooncomfort door de bouw van een volledig geïntegreerde interbellumwoning in 1926, behoort tot de architecturale bouwevolutie van het hoevecomplex. Het uitwendig voorkomen wordt meegenomen in de bescherming.

Het interieur van de hoofdwoning kon niet worden betreden en werd zodoende niet fotografisch geregistreerd door het agentschap.

Er werden foto's van het interieur van de woning en van de huiskapel aangeleverd door de beheerder op 5 februari 2019. Omdat het agentschap niet kon beschikken over een grondplan of indeling van de woning, kon geen precieze lokalisatie van het fotomateriaal worden opgetekend. Een gedetailleerde beschrijving en evaluatie van de erfgoedelementen van het interieur in interbellumstijl kon binnen de opdracht van dit dossier niet worden uitgevoerd.

Het interieur van de hoofdwoning, nieuw gebouwd in 1926, is sober en kwaliteitsvol ingericht, maar heeft een beperkte erfgoedwaarde binnen de boerderijtypologie van het gesloten hoevecomplex. Een nieuwe invulling, indeling of herbestemming van het interieur is mogelijk, mits het uitwendig voorkomen van de buitengevels niet wordt geschaad.

Derhalve dient er geen toelating worden gevraagd voor het uitvoeren van handelingen aan het interieur van het hoofdgebouw van de interbellumwoning uit 1926.

De ingesneden, gekasseide inrit met begeleidende bomenrijen en de via een smeedijzeren hek toegankelijke siertuin zijn typerende kenmerken voor de uitstraling van de wooncultuur van de welstellende bewoners-eigenaars in de eerste helft van de 20ste eeuw. De beeldbepalende linde ten zuiden van de schuurvleugel heeft een esthetisch en ruimtelijk structurerend erfgoedwaarde.

Het uitwendig voorkomen van de bijhorende remise van het vroegere koetshuis met paardenstal en een aangepast restant van een vroeger bijgebouw (nu garage), opgericht in het gedeelte van de siertuin buiten het hoevecomplex, is nog duidelijk afleesbaar binnen de typologie van dienst- en nutsgebouwen die horen bij een welvarende hofstede of landhuis. Deze erfgoedelementen worden dan ook meegenomen binnen de afbakening van het monument. De tuin en de recente uitbreiding van de vroegere dienstwoning of personeelwoning wordt niet meegenomen in de afbakening van de bescherming.

Het interieur van het dienstgebouw of vroegere personeelwoning wordt niet meegenomen in de bescherming als monument, vanwege de modernisering. Het toegevoegde, achterliggend woongedeelte uit 1978-1979 bij de gekoppelde dienstgebouwen, deel van perceel 73Nbis en horend bij de personeelwoning met huisnummer 47A, wordt uit de bescherming gelaten wegens geen erfgoedwaarde. (Kadastrale mutatieschets 1978-1979/17)

2.4. Juridische toestand

2.4.1. Onroerend Erfgoed:

De gesloten hoeve Hof ter Holst is vastgesteld als bouwkundig erfgoed. Deze vaststelling is geldig sinds 14-09-2009.

<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40484>

Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.

2.4.2. Omgeving

- Volgens het Gewestplan Halle-Vilvoorde-Asse bij KB van 1977-03-07 gelegen binnen een zone voor landschappelijk waardevol agrarisch gebied. De westelijke dreef en een deel van de zijlingse siertuin is gelegen in een zone voor natuurgebied. (bijlage 5.3. Documentatie, foto 6)

- Het ruimtelijk structuurplan van de provincie Vlaams-Brabant werd definitief vastgesteld op 11/05/2004.

Goedgekeurd gemeentelijk ruimtelijk structuurplan van Overijse van 13/03/2008.

- Bijzonder Plan van Aanleg nr. 65 'Plateau van Overijse en Laanvallei', goedgekeurd in april 2007:

Gelegen in plangebied voor grondgebonden landbouw met semi-recreatief karakter (art.5) en met cultuurhistorisch waardevol gebouwencomplex (overdruk) (art. 12);
Waardevolle holle weg (overdruk) en deel van de siertuin gelegen in plangebied voor natuur (art. 12). (bijlage 5.3. Documentatie, foto 7)

2.4.3. Natuur en Bos

Niet gelegen in een Natura 2000 gebied.

Niet gelegen in een Habitatrichtlijngebied.

Er zijn geen vogelrichtlijngebieden op het grondgebied van Overijse aangewezen.

Niet gelegen in een VEN-gebied.

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen.

Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;

- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

Archiefbronnen – kaarten en plannen

Algemeen Rijksarchief Brussel, Kaarten en Plannen.

Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique, Philippe-Christian Popp, uitgegeven in 1842-1879, schaal 1:5000.

Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Primitief kadaster Overijse, afdeling III (Overijse), sectie K, 1830-1834.

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Leggers, Overijse, Afdeling III (Overijse).

Kadasterarchief Vlaams-Brabant, Mutatieschetsen, Overijse, Afdeling III (Overijse), 1848/10, 1913/123, 1926/171, 1963-1964/18, 1978-1979/17.

Kaart van België, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1928-1950, schaal 1:20.000.

Uitgegeven bronnen – literatuur

DE BOECK I. 2001: Van Vesalius, chocolade en kloosterzusters, *XXIIste bijdrage over de geschiedenis van IJse-, Lane- en Dijleland, Beierij van IJse*, Overijse, 4-20.

TREFOIS C. 1978: *Ontwikkelingsgeschiedenis van onze landelijke architectuur*, Sint-Niklaas, 163-174.

ROSIER K. 2006: *Het middeleeuwse landschap van Yse- en Lanevallei, spiegel van Macht en heerlijk gezag. De regio Overijse tot ca. 1500*. KUL Leuven, licentiaatsverhandeling, 11-15, 33-36.

VAN SLYCKEN J. 2002: *Wetenschappelijke ondersteuning met betrekking tot de methodologie van bosbouw en bosbeleid in landinrichtingsprojecten. Landinrichtingsproject*

Brabants Plateau, deel I: situatieschets, Brussel, 20-21 & 73-75 [online], [https://pureportal.inbo.be/portal/nl/publications/wetenschappelijke-ondersteuning-met-betrekking-tot-de-methodologie-van-bosbouw-en-bosbeleid-in-landinrichtingsprojecten-landinrichtingsproject-brabants-plateau-deel-i-situatieschets\(840e8a41-b5b0-4a69-8b5f-6e69ee3bd839\).html](https://pureportal.inbo.be/portal/nl/publications/wetenschappelijke-ondersteuning-met-betrekking-tot-de-methodologie-van-bosbouw-en-bosbeleid-in-landinrichtingsprojecten-landinrichtingsproject-brabants-plateau-deel-i-situatieschets(840e8a41-b5b0-4a69-8b5f-6e69ee3bd839).html) (geraadpleegd op 29 oktober 2018).

VERBESSELT J. 1976: *Het Parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13de-eeuw, Tussen Zenne en Dijle VII, Overijse, XVII*, 47-54, 68-70.

WAUTERS A. 1855 : *Histoire des environs de Bruxelles, Livre Neuvième. De Bruxelles à Tervueren, à Yssche et à Groenendael. Chapitre Quatrième, Malaise*. Editions Culture et Civilisation Bruxelles, heruitgave Marien F. 1973, 505-507.

ZWAENEPOEL J. s.d.: *Over het "veterboek" of de vroegere begrazing in het Zoniënwoud*, 6-8 [online], www.zonienwoud.be/wp-content/uploads/.../Het-Veterboek-art-BB-def-met-afb.pdf (geraadpleegd 28 oktober 2018).

Websites

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2009: *Valleien van Dijle en Laan ten zuiden van Leuven* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300138> (geraadpleegd op 29 oktober 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Gesloten hoeve Hof ter Holst* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/40484> (geraadpleegd op 29 oktober 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2018: *Inventaris onroerend erfgoed* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 29 oktober 2018).

Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=verkenner#ModulePage> (geraadpleegd 28 oktober 2018).

CARTESIUS-kaarten, plattegronden, schetsen en luchtfoto's: *Overijse* [online], <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/> (geraadpleegd 28 oktober 2018).

S.N. s.d.: *Overijse - Maleizen* [online], <http://www.overijse.be/content/572> (geraadpleegd 20 oktober 2018).

S.N. 2007: *Overijse – Omgeving - november 2007 - R408-337.doc* - [online] http://www.overijse.be/uploads/www.overijse.be/Omgevingsdienst/downloads/R408_337_informatief.pdf (geraadpleegd op 12 december 2018).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals kaarten, postkaarten, archieffoto's, bouwplannen, kadastermutaties, hoogtemodellen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.

5.4. Plan met situering opmerkelijke bouwkundige en houtige erfgoedelementen